

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul I.
N-rul 23

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ioan Lupaș, Onisifor Ghibu, V. C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoșel

Exemplarul 12 lei

CLUJ, DUMINECĂ, 21 SEPTEMBRIE 1924.

C U P R I N S U L :

- PROBLEMA CULTURII: Un spirit nou... . . . . Ion Clopoșel
- POLITICA EXTERNĂ: Rusia și gurile Dunării (Latura principală a conflictului nostru latent cu Rusia) . . . . N. Dașcovici
- PROGRESE ȘTIINȚIFICE: Sarea și petrolul (un capitol de știință românească) . . . . . Victor Stanciu
- PROBLEME SOCIALE: Structura societății bucovinene înainte de Unire . . . . . Traian Brăileanu
- ACTUALITĂȚI: Dealungul frontierei . . . . . Ion Clopoșel
Septembrie . . . . . Al. Ciura
Zootehnic și aristocrație . . . . . H. Trandafir
- DISCUTII LITERARE; Ion Dongorozi (La hotarul dobrogean) . . . . . Gh. Bogdan-Duică
Din dicționarul greșelilor de limbă (către) . . . . . Axente Banciu
- INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE: Ce-i cu proiectul reformei învățământului secundar? . . . . . Axente Banciu
- PROBLEME ECONOMICE: Convențiunile cu Ungaria Ion I. Lapedatu
Expoziția zootehnică dela Cluj . . . . . Pavel Grecu
Cauzele deprecierei valutare . . . . . S. Dionis
- CRONICI DIVERSE: Aflarea unor cărți necunoscute ale lui Tit Liviu. — Pentru răspândirea cărții. — O expoziție Kossuth. — Muncitorii pentru pace. — O conferință religioasă internațională la Sinaia. — Nesiguranța funcționarilor publici. — Teza României la Liga Națiunilor. — Viața la Reghinul săsesc. — Vitalitatea bisericii. — Aforismele prezid. Coolidge.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIRII NR. 8.
Abonamente: pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ SOCIAL-ECONOMICĂ

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupaș, Onisifor Ghîbu, Vasile C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoșel.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, A. Banciu, A. P. Bănuț, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăileanu, N. Buta, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, N. Dascovici, S. Dragomir, I. Duma, A. Esca, M. Florian, I. Flueraș, V. Ghidionescu, N. Ghîulea, N. Hoiescu, Ovidiu Hulea, dr. Axente Iancu, dr. Iacobovici, Petru Ilcuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, Iosif Jumanca, dr. C. Lacea, I. I. Lăpedatu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing. Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manuilă, Simeon Mehedinți, Stefan Mețeș, dr. Iuliu Moldovan, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, Ion Nandriș, Zenovie Păclișanu, Horia Petra Petrescu, Ecaterina Pitiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Popp, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopu, Valeriu Seni, dr. Gh. Sglimbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, G. Șerban, F. Ștefănescu-Goangă, Const. Sudețeanu, inginer Șulufiu, D. Tomescu, Isaia Tolan, dr. Aurel Voina, Dumitru Voina, dr. Ion Voinea, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

Reprezentanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: ziarist Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof.-ziarist Alex. Lupeanu
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: protop. Romul Popa
Lugoj: Pavel Grecu (redacția Cartea Satelor)
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii-mari: prof. Ghergariu

In București: Gh. Vădescu-Răcoasa.

In Paris: Petru Drăghici și Andrei Oțetea.

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas
(Tohanul-vechiu)

Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgu-Mureș: Traian Popa
Maramurăș: I. Birlea și dr. V. Filipciuc
Mehadia: Coriolan Buracu
Hațeg: prof. Vasile Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp
Poiana-Sărată (Săcuime): pr. I. Rafiroiu
Seliște: prof. Alex. Iosof

Dr. N. POPOLIȚĂ

MEDIC OPERATOR

specialist în boli de
nas, gât și urechi

Cluj, Piața Unirii Nr. 13.

Convocator

Onorata preoțime văduvită din toată țara prin cele de față se convoacă la consfătuirea, care va avea loc în orașul Cluj, sub prezidenția P. O. D. Dr. Sebastian Stanca protoereu și asesor consistorial, în localul școlii normale de băieți, sala festivă, Str. Romei No. 28 cu data de 1 Oct. 1924 pentru luarea măsurilor necesare cu privire la rezolvarea grabnică și favorabilă a recăsătoririi preoților văduvi. Înspre seara zilei se va ținea consfătuire intimă.

Fraților, a sosit vremea să se ștergă blestemul groaznic cu oprire a recăsătoririi, care apasă de atâta timp pe umerii bieților preoți loviți de soarte și micuții lor orfani.

Alergați fraților din toate unghiurile țării toți, ca să arătăm că această cauză a noastră este o cauză dreaptă pentru binele și sfințenia bisericii.

Vă rugăm și pe voi fraților cruțați de soarte până acum ca să ne dați mână de ajutor, fiind-că cine știe când, poate să fie actuală și unilor dintre voi aceasta cauză.

Rugăm toată suflarea să ostenească la consfătuire, căroră le zace la inimă rezolvarea favorabilă a cauzei, fe aceștia preoți ori mireni, în urma cuvintelor mântuitorului „Purtați sarcina unul altuia”, îndrăzniți fiind că a lui cuvinte sunt „Indrăzniți, eu am biruit lumea”.

Onorata presă este rugată pentru sprijin și participare.

Cvartituiră este făcută la școala normală de băieți Str. Romei No. 28 și casa învățătorilor Piața Stefan cel Mare No. 21.

Delegația preoților văduvi.

Dr. Gh. Sglimbea

Chirurg, gynecolog

fost asistent al clinicei din
PARIS

BUCUREȘTI, str. Șelari 5

Doctorul OCTAVIAN C. PUȘCARIU
SPECIALIZAT LA PARIS

Boli Genito-Urinare,
Sifilis (Bărbați—Femei),
Cystoscopie, — Uretroscopie,
Tratamente Electrice

Consultațiuni: 8—9 a. m. și 4—7 p. m.

BUCUREȘTI

Telefon 64-52 Str. Brezoianu, 26 bis

Vreți să cunoașteți Ardealul sub aspectele sale sociale și economice ?

TARIFUL RECLAMELOR:

	Lei
0 pagină	4000.—
Jum. pagină . . .	2000.—
Un sfert de pagină	1000.—
0 optime „ „	500.—
0 șaisprezecime „	250.—

La republicare acordăm
reduceri de 40, 50 și 60%.

REVISTA SOCIETATEA DE MĂINE

este informatorul cel mai obiectiv al tuturor puterilor de muncă și bogăție din cuprinsul regiunii ciscarpatine.

Vechiul regat și celelalte provincii au tot interesul să știe ce se petrece în Ardeal. Abonați „Societatea de mâine” mare publicație săptămânală, apălați la publicitatea paginilor ei.

S'a deschis! PANTOFĂRIA STUDENTEASCĂ S'a deschis!

PETRE GHERASIM & Co., CLUJ, STRADA N. IORGA No. 6.

Se execută pantofi, ghete, cizme, sandale. Studenții și funcționarii beneficiază de 10% reducere.

Sprijiniți comerțul și meseria română!

Sprijiniți comerțul și meseria română!

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOȚEL

REDAȚIA :

PIAȚA UNIRII No. 8. — TELEFON 308.
CLUJ, DUMINECĂ 21 SEPTEMBRIE 1924

Anul 1

N-rul 23

EXEMPLARUL 12 LEI

Un spirit nou . . .

A prevedea cu precizie care e soarta unei inițiative, a unei acțiuni, este lucru greu chiar și în cazuri mărunte, individuale. O mulțime de proiecte cad dela început, la cea mai ușoară atingere cu realitatea. Atâtea construcțiuni arhitecturale ale rațiunii omenești se prăbușesc, se prefac în iluzii deșarte, deodată cu încercarea de a le da ființă, a le încorpora în mod material! Ce dar divin însă stăpânește omul! Căci suferă ușor toate înfrângerile, face noui eforturi, se ridică din noroiul vieții de toate zilele și-și ia sborul pe aripile puterii sale de imaginație și calcul. Acest dar divin este spontaneitatea cugetării sale, pe care n'o poți îngrădi, cum ai voi și cum poți să faci cu materia.

Neprevăzutul, incalculabilul își au rolul lor și mai hotărâtor atunci când este vorba de viața socială. Curentele cari să penetreze sufletul societății își fac anevoie drum. Pentru că nu poți schimba de pe o zi pe alta formele spiritului, acumulate, întipărite printr'o experiență ancestrală. O acțiune socială va suferi sinuozități, va avea momente de largă anvergură, însă și de oprire. Se amestecă imponderabilii în cursul ei. A. D. Xenopol recunoaște importanța hazardului, întâmplării în dezvoltarea istorică. Se poate întâmpla ca o acțiune să aibe efecte incomensurabile ca intensitate, mai presus de orice așteptare. Aceste sunt cazurile revoluțiunilor. În general, curentele își găsesc foarte greu vad, însă odată pornite ele fecundează viața publică, o transformă, îi diriguiesc mersul în direcțiuni puțin controlabile.

Puterile organizate ale societății se vor strădui să limiteze cât mai mult influința factorilor oculti. Științele exacte, sociale și economice descoper tot mai complex realitățile și fondul lucrurilor. Omul, gelos de

„suveranitatea“ rațiunii sale, va intensifica investigațiunile, nu se va lăsa descurajat în fața nepătrunsului și însuccesului. Progresul nu poate fi înfățișat grafic printr'o linie dreaptă, ci prin linii circulare, după unii, prin spirale — după alții. Ori care va fi adevărul, ceva nu se poate contesta: anume că revine și omului o anume paternitate la înfăptuirea formelor vieții sociale. Dela el pleacă impulsivunile, el este primul mobil al curentelor . . .

*

Condamnat în trecut la o lungă pasivitate intelectuală, poporul românesc își revine acum la conștiința de sine și începe să participe și el la luminarea câmpului științelor. Cu fiecare an se sporește numărul intelectualilor pe meleagurile Ardealului. Cărturarii noștri se luptă încă cu greutatea traiului, sunt năpădiți cu atâtea sarcini publice, însă își dau seama de importanța culturii și științei, sacrifică bucuros tot ce pot pentru a-și împăca dorința de a cunoaște cât mai mult, ei și copiii lor. Un adevărat spirit nou animează acum societatea românească. Lumea începe să fie sătulă de agitațiuni sterile, de frământările politice atâtea de lipsite de buzoală și atinse în mare parte de valurile murdare ale imoralității. Refugiul nu ni-l putem găsi decât în preocupările de valoare permanentă. Tăria și consolidarea noastră nu le putem avea decât în munca pozitivă de inzeștrare tot mai intensă a poporului român cu mijloacele unei civilizațiuni moderne.

Indatoririle ni sunt cu atât mai ușoare cu cât poporul român este pregătit sufletește pentru a apuca drumurile largi ale culturii. Zidurile școalelor nu stau pustii în Ardeal, ci dimpotrivă ele n'au puțința să adăpostiască pe toți câți vor să le calce pragul. Nu puteau fi înăbușite atâtea

energii câte se găsesc ascunse în straturile noastre populare. Dreptul elementar al democrației pretindea ruperea zăgazurilor cari despoiau românimea de lumină. Setea de învățătură este generală deopotrivă la cei de sus, cât și la cei de jos. Ce altă dovadă ne mai trebuiește pentru a ne da seama de gradul de conștiință și maturitate al națiunii române. Sunt semne îmbucurătoare, pe cari ne place a le semnală pentru a fi și mai stăruitori în năzuințele noastre.

Războiul a atins grav vechile tipare ale spiritului omeneșc și astfel sufletele sunt mai accesibile la asimilarea ideilor noi ale tinului. Progresul se realizează într'un tempo mai accelerat decât până în vremea noastră. Niște conducători dibaci ar putea face minuni cu un popor în starea sa spirituală de astăzi, capabil de toate elanurile.

Suntem mulțumiți să constatăm avântul spiritual al intelectualității noastre și ne legănăm cu speranța că nu vor întârzia zilele bune ce trebuie să dea posibilitățile de continuă prosperitate publică.

Atâția duc cu ei duhul de ură și vrăjmașie personală printre bunii noștri cărturari. În opoziție cu aceia, noi imbiem acestora o atmosferă de pace, de acțiune tăcută și rodnică, de lămurire a necesităților publice și de știință românească din laboratoarele universităților și intelectualilor ce se consacără cercetărilor migăloase.

Pătrunderea Societății de mâine în toate unghiurile țării este un semn că noi suntem în nota vremii. Acțiunea noastră este o îmbărbătare a spiritului nou care își face apariția în mod evident pretutindeni.

Ion Clopoțel

•••••

POLITICA EXTERNĂ**RUSIA ȘI GURILE DUNĂRII**

LATURA PRINCIPALĂ A CONFLICTULUI NOSTRU LATENT CU BOLȘEVICII.

În două articole precedente, apărute în No. 1 și 3 din „Societatea de Măine“, m'am ocupat de atitudinea vecinilor față de granițele noastre, cum și special de atitudinea Slavilor, față de „chestia“ Basarabiei, în atmosfera cea nouă a Europei. Am avut astfel, ocazia să lămurim, în bună parte, îndărătnicia și stăruința bolșevicilor pe așa zisa „chestiune basarabească“ — atitudine întru totul conformă politicii tradiționale țariste și contrastând în mod flagrant cu principiul de liberă autodeterminare ce fusese proclamat solemn de bolșevici în iarna lui 1917, cum și cu prilejul tratativilor păcii dela Brest-Litowsk.

Atitudinea aceasta, față de România, apare cu atât mai ciudată și are deci nevoie de explicații, cu cât bolșevicii, prin tratatele de pace dela Riga și Dorpat, au recunoscut Polonia și Statele baltice, născute după prăbușirea țarismului și întemeiate, de asemeni, pe foste teritorii rusești.

Visul cuceririi Țarigradului, moștenit dela Petru cel Mare și prin urmare, nevoia cuceririi Basarabiei ca primă etapă în marșul dominației teritoriale până la Constantinopole, este o explicație, dar și aceasta-i insuficientă. Mai mult decât apropierea de Țarigrad și decât stăpânirea absolută asupra Mării Negre transformată într'un simplu lac rusec, — dominația gurilor Dunării constituie pentru Rusia întâia etapă, așa spune însuși fundamentul marelui vis imperialist în Orientul european. Căci Dunărea, arteră de viață internațională, fluviu deservind în mod egal toate popoarele din basinelul anterior și chiar pe neriverani, însemnează Marea Neagră o mare deschisă tuturor și deci imposibilitatea rusificării până la strămtori a basinelului acestei mări.

Iată cum atitudinea bolșevicilor pe „chestia“ Basarabiei nu poate deveni explicită, explicabilă, clară — de o claritate foarte puțin proprie impreciziunilor panslaviste! — decât dacă o examinăm prin prisma eforturilor seculare ale Rusiei de instăpânire definitivă la gurile Dunării.

Într'adevăr, o scurtă amintire a faptelor, intrate azi în domeniul istoriei, cu privire la această instăpânire, va evidenția imediat de ce se

urmărește la Moscova recucerirea Basarabiei și în special a părții sudice, din vecinătatea gurilor marelui fluviu, județul și orașul Cetatea Albă, sub pretextul amenințării ce ar constitui-o apropierea graniței românești de Odessa, singurul port meridional rusec.

*

Le luăm datele principale în ordine cronologică.

Prin pacea dela 1812 încheiată la București, între Rusia și Turcia, Basarabia era ruptă din trupul Moldovei integrale și astfel, Rușii ajungeau la gurile Dunării ca riverani ai brațului Kilia. Articolul 4 din tratat consfințește libertatea de navigațiune comercială pe tot fluviul, între părți, cu excluderea vaselor de război rusești ce nu puteau urca Dunărea dincolo de revărsarea Prutului.

Convenția ruso-turcă dela Akerman (Cetatea Albă), din 1826, prin art. 2, însemnează un nou pas pentru stăpânirea rusească a gurilor Dunării, căci prin ea se confirmă un protocol mai vechiu, datând dela 21 August 1817 și încheiat între ambasadorul țarului și ministrul Porței otomane, prin care îmbucătura principală a fluviului, Sulina, era predată Rușilor.

Trei ani mai târziu, la 1829, pacea ruso-turcă dela Adrianopole, prin art. 3, extinde stăpânirea rusească până la brațul Sf. Gheorghe, ceea ce însemnează instalarea Rusiei pe întreaga regiune a gurilor fluviului. Ceva mai mult, Turcia, rămasă stăpână pe țărmul drept al brațului Sf. Gheorghe, este obligată prin acel art. 3, să nu ridice fortificații și nici chiar să permită locuirea țărmului pe o distanță de două ore drum depărtare dela fluviu. Toate celelalte dispozițiuni din tratat menite, în aparență, să asigure libertatea navigațiunii sunt lucruri secundare față de faptul capital: instalarea Rușilor la gurile Dunării desăvârșită în anul 1829.

Cât aveau să prețuiască toate făgăduelile de libertatea navigațiunii fluviului, conform principiilor liberale stabilite în congresul dela Viena (1815) pentru fluviile internaționale, — a văzut și simțit imediat Austria, care, tocmai pe atunci, sub impulsunile vestitului cancelar Metternich, își organiza serviciul navigațiunii

cu vapor la Dunărea de jos și apoi mai departe, pe Marea Neagră, până la Constantinopole. Ca măsură, însă de prevedere și de legitimită apărare, Austria a încheiat în 1840, la Petersburg, o convenție cu Rusia, valabilă pe timp de zece ani, prin care ambele state se obligau să-și asigure reciproc libertatea navigațiunii dunărene atât la gurile fluviului, cât și'n sus pe apele din ținuturile „M. S. Apostolice“.

Statul deținător al gurilor fluviului, adică Rusia, se obliga să facă anumite lucrări pentru întreținerea canalului navigabil în schimbul taxelor precise ce avea de încasat.

Dar, decepție grozavă!

Rusia nu râvnise la stăpânirea gurilor Dunării și n'o urmărise cu atâta tenacitate eficace pentru a înlesni dezvoltarea navigațiunii austriace ori ungurești... Dimpotrivă chiar, faptele petrecute ne îndreptățesc, astăzi, să spunem că instăpânirea rusească la gurile fluviului avusese drept scop tocmai împiedicarea navigațiunii.

Astfel, brațul Sulina, întreținut de bine de rău de Turcia spre satisfacția nevoilor navigațiunii, se împotmolește mereu sub stăpânirea rusească așa că adâncimea canalului, de 11 picioare în 1844, scade la 9 și apoi la 7 picioare, în anii 1850 și 1954, pentru că Rușii nu numai că neglijau lucrările de dragaj, dar chiar înneacă corăbii ca să astupe gurile Dunării și să le facă improprii navigațiunii. Mai mult încă, măsurile de carantină luate la gura Sulinei erau aplicate cu evidentă tendință șicanatorie intrucât dezinfecția mărfurilor nu se mai executa la Sulina, ci la Odessa și pentru aceasta, se perdea un timp prețios făcându-se aproape cu neputință navigațiunea din Dunăre în Marea Neagră și invers.¹⁾

Totul numai pentru a stingheri dezvoltarea comerțului și navigațiunii dunărene ce se considerau dăunătoare Odessei și pentru a împiedica ridicarea și consolidarea principatelor române — râvnite de lăcomia cuceritoare țaristă! — pe urma deschiderii lor ca piață de aprovizionare cu cereale a occidentului sau ca loc de desfacere pentru produsele industriale apusene!

¹⁾ Date interesante asupra acestor proceduri rusești se găsesc în lucrările d-lor dr. Gr. Antipa și C. I. Băicoianu intitulat *Dunărea și problemele et stăpânirii* (Academia Română VI) și *Dunărea, privire istorică, economică și politică*, prefață de d. V. Brătianu.

Dar cum principatele nu jucau aproape nici un rol în vremea ceea, numai concurența politică-economică a Austriei, la Dunăre de jos putea contrabalansa, în opinia europeană, acțiunea nefastă a Rusiei la gurile fluviului și putea încerca, în sensul principiilor de libertatea navigațiunii stabilite prin congresul dela Viena, deschiderea gurilor Dunării. De altfel, tendințele exclusiviste ale Rusiei în Marea Neagră, manifestate prin tratatul dela Unkiar Iskelessi și Turcia, treziseră neîncrederea și ostilitatea anglo-franceză împotriva scopurilor țariste, la Dunăre, așa că acțiunea Austriei se desvolta într'un mediu internațional favorabil.

Pacea dela Paris (1856), care a încheiat războiul Crimei, a căutat să remedieze complet situația dela gurile Dunării isgonind de acolo Rusia prin restituirea către Moldova a celor trei județe basarabene din Sud și prin înființarea Comisiunii internaționale a gurilor fluviului ca o garanție colectivă față de asalturile rusești.

*

Dar situația cea nouă, conformă intereselor internaționale ale navigațiunii dunărene, nu s'a putut menține față de tenacitatea năzuințelor și eforturilor rusești.

Intr'adevăr, precum remarca d. dr. Antipa în lucrarea citată, Rusia a căutat chiar în sânul comisiunii europene de delimitarea frontierelor dintre Turcia și Moldova, conform tratatului din 1856, ca gurile Dunării ce i erau luate să fie cel puțin redade Turciei, dar să nu cadă sub stăpânirea Moldovei, stăruind ca frontiera să treacă thalweg-ul brațului cel mai nordic pentru ca România să nu pătrundă la gurile Kiliei. Invers, la 1878, în congresul dela Berlin, cerând restituirea Basarabiei, Rusia a reclamat frontiera cu România tocmai prin brațul cel mai sudic spre așa-i asigura, astfel, toate gurile Kiliei.

Și intrucât Românii dobândeau Dobrogea dela Turci, iar cererea frontierii rusești pe Kilia sudică apărea îndreptată împotriva Turciei, iată cum procedura Rusiei, în sânul comisiunii de delimitare dela 1857, apare pe două ori justificată din punctul de vedere al scopurilor sale constante.

Insuși asaltul dat la congresul din Berlin (1878) pentru redobândirea Basarabiei sudice, fără nici o considerațiune la cooperarea militară română în război sau la convențiunea pentru garantarea integrității

teritoriale a României, nu era altceva decât nevălirea spre gurile Dunării cucerite definitiv la 1829, precum am văzut, și pierdute la 1856 prin hotărârea Europei apusene.

Interesul general european la libertatea navigațiunii dunărene nu se schimbaseră în ultimii 22 ani, dar din nenorocire interesele egoiste și particulariste ale Germaniei lui Bismark distruseră solidaritatea Europei în fața agresiunii imperialiste rusești.

Singur delegatul englez, lordul Beaconsfield, s'a mai gândit în sânul congresului la acest interes general și l'a formulat astfel: „Europa creiase starea de lucruri din 1856 privitoare la Basarabia pentru a asigura mai bine libertatea navigațiunii pe Dunăre...” — fără să-l convingă pe Bismark de legătura intimă dintre Basarabia sudică și libertatea gurilor Dunării.

Rusia, odată reînstatată pe marele fluviu, nu se mulțumi numai cu rolul de riverană pe unul din brațele Dunării și cu prezența comisiunii internaționale a gurilor, ca un avertisment constant al intereselor europene împotriva năzuințelor ei exclusiviste.

Dovadă: acțiunea desfășurată și succesul obținut de Rusia în conferința dela Londra (1883).

Intr'adevăr, ea isbuti cu ajutorul Austriei — care urmărea atunci monopolul Dunării din sus de Brăila împotriva României — să sustragă dela controlul comisiunii internaționale brațul și gurile Kiliei, în așteptarea momentului favorabil când avea să reia marșul tradițional marcat prin cele trei tratate dela București, Akerman și Adrianopole.

Fapt surprinzător și de necrezut, totuși aceasta s'a putut petrece în conferința dela Londra, deși neglijarea Kiliei, sub stăpânire rusească, prin nisipurile ce aduce, pune în primejdie însăși rada portului Sulina și reducea îngrijitor eficacitatea lucrărilor de întreținere ale comisiunii internaționale.

Zece ani mai târziu, un nou asalt s'a dat gurilor Dunării prin seria de conflicte provocate cu România pentru una din gurile brațului Kilia, Stari-Stambul, unde Rusia nu era singură stăpână. Mutând frontierele rusești în apele noastre printr'o hartă *sui generis* întocmită de cap. Golicov, devenit apoi amiral, și provocând așa zise „conflicte de pescari” spre a determina o nouă delimitare a apelor dela gura Stari-Stambul, Rusia nu urmăria în realitate decât să

pună stăpânire exclusivă și pe această gură a brațului Kilia¹⁾.

Cu alte cuvinte, în locul marilor asalturi militare și diplomatice asupra gurilor Dunării, dela începutul Veacului XIX-lea, mici atacuri locale, adevărate acte tănuite de banditism cu ajutorul pescarilor lipoveni, — sistematic colonizați în Deltă și susținuți de oficialitatea rusă, — iar totul executat cu siguranța succesului împotriva unui Stat vecin considerat în neputință de a rezista și, mai ales, de a riposta!

Dar acțiunea aceasta tenace de acaparare a fluviului s'a vădit și după ce România intrase la 1916 în război, ca aliata Rusiei. Forțele militare rusești, care au pătruns în Deltă au făcut imediat acte de stăpânire instalând pretutindeni posturi de poștă și așa zice birouri hidro-technice, precum și pornind lucrări mari nepotrivite cu starea de război și a căror executare ar fi trebuit să dureze multă vreme după încheierea pacii²⁾.

Adică, înainte de a se putea prevedea sfârșitul războiului, Rusia țaristă din 1916 își lua măsuri din vreme spre a se instala din nou la gurile Dunării, și de astădată, tot pe socoteala aliatei sale, fără nici o considerație la obligațiunile dintre aliați și fără nici un respect pentru interesul general dela gurile marelui fluviu.

Din fericire, evenimentele, prin logica lor neînduplecată, au terminat soluția pe care prof. german Ianasch, din generația post-bismarkiană, o preconiza în contrazicere cu opera congresului dela Berlin: „pentru interesul Europei, Rusia trebuie împinsă departe, departe de Dunăre!”

Prin revenirea Basarabiei la sânul patriei soluția aceasta, într'adevăr, a fost realizată: Rusia este isgonită departe de Dunăre, iar interesul european salvat!

*

Primejdia, însă, n'a încetat.

Manifestările recente din presa bolșevică, precum și declarațiunile guvernanților dela Moscova, vădesc că așa ziiși revoluționarii ruși de astăzi, nu sunt decât urmașii cei mai credincioși ai politicii panslaviste țariste la Dunăre și la Marea Neagră. Căci numai la aceasta se rezumă, în definitiv, afirmația unor oficioase bol-

¹⁾ Amănunte asupra acestor conflicte în lucrarea citată a d-lui dr. Antipa.

²⁾ Amănunte date de d. Jean Bart în seria conferințelor despre Dunăre ținute anul acesta la Institutul Social Român.

șevice despre importanța Basarabiei sudice pentru Rusia „care dispune de suficiente teritorii”: e vorba de gurile Dunării și năzuința rusească mai mult de cât seculară a stăpânirii lor.

Căci mai urgent decât de stăpânirea strămtorilor Mării Negre, Rusia are nevoie să se instaleze la gurile Dunării spre a bara poarta internațională prin care această mare devine tot mai mult câmpul deschis activității tuturor popoarelor lumii.

Este evident, că pe măsură ce se înteește cursa intereselor interna-

ționale dealungul bătrânului fluviu european și la gurile lui, Marea Neagră se transformă, în chip iremediabil, într'o mare deschisă și liberă, iar visul secular al tuturor Rusiilor de dominațiune exclusivistă se prăbușește definitiv.

Bolșevicii pricep cursul vremurilor și, de aceea, gălăgia lor pentru Basarabia nu este decât sfortărea deghizată de a salva perspectivele dominațiunii orientale rusești râvnită de veacuri, — de ale salva acum sau niciodată!

N. Dașcovici

○○○○○○

PROGRESE ȘTIINȚIFICE

SAREA ȘI PETROLUL

UN CAPITOL DE ȘTIINȚĂ ROMÂNEASCĂ

În țara românească s'a făcut pentru întâia dată legătură între sare și petrol.

Toată lumea știe că cine poate pune pe petecul de pământ, ce-l are, vre-o sondă productivă, se sarează binisor și deci fetele proprietarilor de terenuri petrolifere nici nu pot spune cuvinte, cari ar părea nesărate tinerilor. Legătura între petrol și sare se poate deci face și în acest domeniu teservat prozatorilor și versificatorilor de totfelul.

La noi petrolul și sarea vin în aceeași formațiune geologică și astfel era natural să se încerce o legătură între petrol și sare din partea poetilor, cari abea bat câmpurile — nu numai în senz figurat — și cari în loc de hexamtru folosesc altimetru și kilometru în poeziile pe cari le fac: geologii și ingineri de mine.

Interesant e faptul că astăzi se constată că și în alte locuri se pot vedea aceleași fenomene și legi, cari au fost mai întâiu deslegate pe pământul nostru, și despre cari se credea la început, că ar fi numai cazuri speciale, ce se pot găsi la noi în țară.

Primul care a făcut la noi legătura între geneza petrolului și a sării este profesorul Mrazec, directorul Institutului Geologic al României.

Pentru petrol, ca pentru orice zăcământ de minereuri, e deosebit de important să cunoaștem proveniența, originea, geneza zăcământului. Cunoscând felul cum a luat naștere zăcământul, vom putea mai ușor să-l aflăm atunci când e ascuns în scoarța pământului. Și iarăși din felul cum este situat zăcământul, din societatea de minereuri în care se

află, putem să facem oricari deducții referitor la originea zăcământului. Petrolul și sarea în țara românească sunt bunii vecini. Era deci natural ca să se caute pentru esirea lor la suprafață, și chiar pentru originea lor, o cauză comună. Profesorul Mrazec a dat prima espicare a acestei intovărășiri, arătând că atât petrolul cât și sarea au luat naștere din mare; diferitele substanțe organice, ce le conține marea, sub protecția salinității apei marine s'au transformat în petrol. Înainte de teoria profesorului Mrazec, referitor la originea petrolului, erau 2 teorii: Una care afirma originea vulcanică a petrolului, și alta care presupunea că petrolul a luat naștere din resturile organice ale mărilor, deci o origine platonice. Teoria profesorului Mrazec se atașează acesteia din urmă, îi dă espicările cuvenite, o adăncește și o face plausibilă. — Tot profesorul Mrazec a dat și primele indicațiuni între zăcămintele de sare și petrol: Sarea, prin plasticitatea ei, sub presiunile mari din scoarța pământului, străpunge straturile superioare și astfel deschide calea zăcămintelor de petrol, ce găsesc în adâncime.

Dar teoriile sunt ca o arienii politici: cad ușor în disgrație. Îndată ce nu mai pot ceva explica sunt înlocuite cu alte teorii.

Cantitățile mari de petrol și de sare din Subcarpații românești nu se prea pot bine esplica cu cantitățile relativ mici de resturi organice și de sare ce le conține apa mării. Avem masive de sare cari pe o lungime de 4—5 km. și o lățime de aproape 1 km. vin din afunzimi necunoscute. Dacă ar seca apele

mărilor, am avea pe fundul oceanelor și mărilor o pătură de sare de câțiva metri grosime. Cum vei putea esplica deci cantitatea enormă de sare cuprinsă în pământul românesc? S'a încercat să se explice concentrațiile de sare în anumite locuri, dar espicările acestea nu au putut dumiri lumea pe deplin.

Nu e deci nici o mirare că chiar unii dintre elevii profesorului Mrazec, cum e d. e. profesorul Murgoci, ca să-și poată esplica cantitățile mari de petrol, sunt aderenții originiei vulcanice a petrolului. După acești geologi erupțiunile vulcanice, cari au fost atât de estinse pe teritorul țării noastre, au imbibat anumite strate poroase din scoarța pământului cu hidrocarburi metalice din cari a luat naștere petrolul nostru. Din aceste straturi petrolul emigrează pe rupturile din scoarța pământului provocate de străpungerile sării. Și iată-ne astfel cu petrol mult în apropierea masivelor de sare.

Cea mai deasă împărechere o găsim între petrol și sare în scrierile numărtoase ale profesorului Voitești.

Profesorul Voitești a adus pe acest teren multe observațiuni noi și contribuțiuni originale. În primul rând lărgește cadrul în care apare petrolul și sarea atât în timp cât și în spațiu. Pentru întâia dată la noi constată că sarea este mai veche decât se credea mai înainte, iar petrolul se poate găsi în toate formațiunile geologice. Legătura strânsă între sare și petrol o afirmă înainte câtorva congrese internaționale de geologie, face ca aceasta teză să fie mult discutată și în urmă acceptată de cei mai distinși geologi ai petrolului. În teoriile sale profesorul Voitești nu mai caută legătura dintre petrol și sare în originea comună a acestor două minerale, ci numai în formarea comună a zăcămintelor de petrol și sare. Atât sarea cât și petrolul au luat naștere în diferite împrejurări independent unul de altul, și au emigrat de-alungul fracturilor din scoarța pământului împreună, sarea fiind înainte-mergătorul, care prin plasticitatea ce o are, a deschis drumul, a străpuns straturile de deasupra și a lăsat porțița deschisă și petrolului, care a emigrat și el pe acelaș drum și s'a așezat în rocele proase din jurul masivelor de sare.

Cantitățile mari de sare și petrol și faptul că apar în aproape toate formațiunile geologice, profesorul Voitești le espică prin însași ori-

ginea acestor minerale, cari nu sunt numai deposite marine, cum se credea până acum. Nu neagă că o parte a salinelor au o origine neptunică, dar masivele mari de sare s'au putut forma și altfel: In prima epocă a consolidării pământului, atmosfera acestuia era formată din diferite cloruri metalice, cari în jur de 700°C au devenit lichide și au putut forma primele mări ale pământului, un fel de mări de sare, cari prin consolidarea scoarței pământului au rămas în stratele primei scorii. Astfel sarea ar fi formată în cele dintâi epoci ale pământului, și stratele epocelor ulterioare o acoper, pânăcând, sub presiunea acestor strate, țisnește la suprafață de-alungul fracturilor.

Petrolul, pe care de-așemenea îl găsim în toate formațiunile geologice în cantități mari, după profesorul Voitești nu s'a putut forma în un loc limitat de un golf de mare, cum susțin geologii, cari cred în originea neptunică a petrolului, ci a trebuit să ia naștere din acțiuni regionale, cari s'au estins asupra unor regiuni întregi. Astfel de acțiuni sunt metamorfismele regionale și scufundările unor ținuturi întregi pentru un timp oarecare, ca mai apoi să se ridice din nou la înălțime de mai înainte.

Unii din munții țării noastre sunt de origine maritimă; scoicele din petrele lor s'au depozitat din apele mărilor. Fundul mării de odinioară s'a ridicat și a format uscatul de astăzi. In un loc se ridică pământul din ape, în altă parte el se scufundă încet și neobservat de viețile noastre de o clipă. In aceste scufundări carbonii și substanțele organice ajung mai afund în pământ, unde temperatura este mai urcată și sub influența temperaturii mai urcate și a presiunii, substanțele organice se transformă în petrol. Aceste transformări sub acțiunea căldurii și a presiunii au putut fi reproduse și de învățați în laboratoarele de chimie și astfel nu este nici o greutate să ni le închipuim că au avut loc și în marele și neintrecutul laborator chimic al măestrului He-faist. Petrolul astfel format s'a înmagazinat în rocele poroase din jur și se poate găsi sau în aceste zăcăminte, sau în zăcăminte secundare, în cari a emigrat de-alungul fracturilor din scoarța pământului.

Petrolul din țara noastră este în zăcămint secundar și a eșit din adâncime de-alungul fracturilor pe cari a pătruns și sarea la suprafață.

Aceste păreri, bazate pe o mulțime de observațiuni și fapte, profesorul Voitești le-a prezentat congreselor internaționale de geologie din anii din urmă și geologii diferitelor țări constată analogia între zăcămintele de petrol dela noi și

din alte țării și legătura strânsă ce a făcut-o știința românească între zăcămintele de sare și petrol începe să fie tot mai mult recunoscută. E un rezultat al străduințelor românești, vrednic de a fi cunoscut și în cercuri mai largi în contra detractorilor cari ne ponegresc țara.

Victor Stanciu
profesor la Unto. din Cluj.

○○○◎○○○

PROBLEME SOCIALE

STRUCTURA SOCIETĂȚII BUCOVINENE ÎNAINTE DE UNIRE

In Austria, așa cum ieșise ea după zbuciumările politice interne, Bucovina reprezintă un tip de provincie sui generis. La sudvest Italiei și Slovenii, în Boemia și Moravia Cehii, duceau o luptă apripă împotriva Germanilor, în Galiția Polonezii își creaseră o situație privilegiată; numai în Bucovina guvernul austriac reuși să împună egemonia germană cu ajutorul Evreilor, sporind în mod artificial numărul Rutenilor și împescriind țara cu coloniști de diferite nații (Unguri, Lipoveni, Nemți, Sloveni), astfel că birocrația germană sprijinită pe Evreii germanizanți deveni arbitru situației. Acest proces de distrugere a principalelor țesuturi și organe ale societății românești din Bucovina, omogene și bine diferențiate în momentul ocupației, începu pe la 1786, când Iosif al II-lea vroia mai întâiu să împartă Bucovina între Galiția și Transilvania, hotărându-se apoi să o unească numai cu Galiția, bine înțeles după ce guvernul central din Viena își asigurase în cursul administrației militare influența asupra averii obștești (împăratul deveni patronul fondului bisericesc), precum și asupra școlii și bisericii.

Unirea administrativă cu Galiția deschise drumul pentru imigrările Rutenilor, Polonezilor și Evreilor or,

După 1848 și, mai ales, după 1866 și 1869 când se termină construcția liniilor ferate Leov-Cernăuți și Cernăuți-Ițcani, aceste imigrări luară forma unei ocupațiuni și colonizări sistematice. Orașele fură cucerite cu desăvârșire, burghezia română fu împinsă la periferia orașelor, unde lăncezește și astăzi.

In urma rezistenței clasei conducătoare românești, a boerilor, cari profitară de zguduirile anilor revoluționari pentru a încerca o îndreptare a situației Românilor, Bucovina își dobândi în sfârșit, în 1849 și apoi, în mod definitiv, în 1861, autonomia. Pentru a scăpa de îmbrățișarea Polo-

nezilor, primejdioasă prin resursele nemijlocite de dominațiune și asimilare, Românii consimțiră a accepta egemonia germană în administrație și școală, sugerându-le Germanilor ideea că ei și-ar putea crea în Bucovina un post înaintat pentru expansiunea germană în Orient. Guvernul austriac năzui acum să-și întemeieze egemonia pe cultură, care fu importată în cantități considerabile. Limba germană fu introdusă în școli și, la 1875, luă ființă la Cernăuți o Universitate germană, sărbătorită la nașterea ei de întreaga lume germană ca avangardă a Germanismului în Orient. Un cunoscut poet german scrisse cu acest prilej „Die Wacht am Pruth“, închipuindu-și că puterea germană se întinde acuma dela Rin până la Prut.

Această Universitate era menită să distrugă un țesut principal al organismului social românesc, clasa intelectuală, legând-o de centrele de cultură germană, Viena și Berlinul. Noua clasă intelectuală germană și germanizantă fu așezată pe temelia reprezentată prin burghezia evreească, care își dobândise supremația economică prin cârmărit și cămătărit la sate și ca agent al industriei și comerțului din Apus.

Această supremație economică a Evreilor, cari se puseră în serviciul ideii de Stat german-austriac, deveni fatală clasei conducătoare românești de atunci, boerimii, care fu mai întâiu depozdată din conducerea afacerilor obștești și înlocuită printr-o birocrație germană din Apus, iar apoi ea pierdu și pământul ce-l stăpânea. Proprietatea mare trecu în mâinile Armeno-Polonilor și ale Evreilor. Nobilimea română, câtă mai rămase, fu înghițită de aparatul Statului austriac, care avu grija să o ademenească cu uniformele strălucitoare ale regimentelor de cavalerie și cu viața ușoară și moleșitoare a Vienei, orașul valsurilor legănate și al femeilor cu ochi albaștri ca apele și inimi nestatornice ca undele Dunării.

S'a deschis în parte marele magazin
Cluj, Calea Regele Ferdinand No. 5.
Telefon 479.

EUGENSZABÓ

al specialităților de
modă de dame

Prețuri fixe!

Telefon 479.

Dar lupta boerilor pentru apărarea societății românești merită toată lauda noastră. Ei au menținut prin lungă vreme legăturile cu Moldova, ei au pus temelile Societății pentru cultura și literatura Românilor din Bucovina, ei au adus și sprijinit teatrul românesc, luptând astfel din răputeri pentru afirmarea caracterului românesc al acestei provincii. După democratizarea și răspândirea școlilor în Bucovina, ei au putut depune cărma societății românești în mâinile intelectualilor români, cari începură să răsară de prin satele Bucovinei. Preoți și învățători, apoi profesori și funcționari de toate categoriile se ridicară din rândurile sătenilor și continuară lupta.

Dar situația, după zdrobirea puterii de rezistență a boerilor, era destul de critică. Nordul Bucovinei începuse să-și piardă caracterul românesc, orașele erau înstreinate, comerțul și meșeriile se găseau în mâini străine, iar peste tot se întindea rețeaua aparatului administrativ, funcționarul imperial-regal, varietatea biologică „homo austriacus”, fără caracter deslușit.

Repet: această structură socială nu era specific austriacă, ci specific bucovineană. În Apus precum și în Galizia se dădea luptă fățișă împotriva egemoniei germane și se pregătea noua constelație politică. Polonezii aveau două universități, la Leov și Cracovia, Cehii una la Praga, Italianii luptau pentru obținerea unei facultăți juridice la Triest. Aceste națiuni, având o structură bine diferențiată, având o burghezie națională conștientă și intelectuali naționaliști, reușiră să desbina și birocrația i. r., care intra și ea în luptele naționale.

În Bucovina, Românii se văzură încleștați în luptă cu Rutenii pentru apărarea satelor și a școlilor primare, iar la orașe putu să se desvolte în cele mai bune condiții omul austriac, crescut la Universitatea germană de profesori din Königsberg, Frankfurt și Viena, și gogolit de o burghezie convinsă (sau care simula că e convinsă) de superioritatea absolută a culturii germane.

E aci locul să distrug o legendă. Se vorbește, mai ales în vechiul Regat, de minorități cari aparțin unor națiuni „cu un trecut cultural mai vechiu” și pe cari am trebui să le convingem de „seriozitatea și profunzimea patrimoniului cultural românesc.”

Se poate lesne dovedi că acea superioritate culturală n'a existat nici-când în Bucovina și nici nu există.

Minoritățile din Bucovina n'au dat oameni însemnați, nici în literatură, nici în arte, nici în știință, nici în politică. Germanii și Evreii din Bucovina spre pildă, n'au dat nici un singur profesor pentru Universitatea lor, nici un singur scriitor cu renume în literatura germană.

În comparație cu această sterilitate intelectuală aproape absolută, Românii bucovineni au dat o serie de bărbați cari s'au distins în toate domeniile activității intelectului omnesc. Ba, ei au și exportat oameni de știință și litere în vechiul Regat și provinciile austriace, bărbați de talent, dacă nu superiori, atunci desigur la înălțimea Germanilor și Evreilor cari au venit din Apus în Bucovina pentru a face știință, literatură și politică.

Românii bucovineni au fost în stare, îndată după Unire, să transforme Universitatea germană în Universitate românească, iar aceasta — vorbesc în cunoștință de cauză —, nu e mai pre jos decât cea germană. Dacă mai adăogăm, fie-mi îngăduită o glumă, că aceeași Universitate face, pe lângă știință și literatură, și politică foarte intensivă, superioritatea noastră e evidentă; în ce privește politica suntem chiar atât de superiori încât fiecare șef de partid ar fi în stare să-și mai facă, câte o Universitate — și chiar aceste Universități n'ar fi mai rele decât fosta Universitate germană.

Universitatea germană nu putea fi superioară, deoarece n'avea nici-o legătură organică cu populația băștinașă a Bucovinei. Ea nu era o instituție de cultură și educație, izvorită din trebuințele unei societăți bine diferențiate, ci era un produs artificial al birocrației, o fabrică de funcționari. Profesorii își făceau cursurile de mână pentru a putea pleca în vacanțe în patria lor, studenții învățau pentru a trece examenele cari e înlesneau intrarea în ierarhia birocrațică. Dar lipsea sufletul, zibuciumul și năzuința de a ajunge la înălțime, lipsea lupta îndârjită pentru găsirea adevărului, lipsea viața cu cele două aspecte ale ei: prietenia caldă liniștitoare și dușmănia aspră înviorătoare. Aceste elemente ale vieții au intrat în Universitatea românească, ele dovedesc superioritatea noastră, ele garantează progresul acestei instituții de știință, cultură și educație.

Dar pentru ca să ajungem aci, pentru ca superioritatea noastră să se poată manifesta în plină lumină, a trebuit să intervină, în faza critică, după înfrângerea boerimii și până la ridicarea noii clase de intelectuali români, un factor hotărâtor care a pregătit izbânda Românilor. Acest factor a fost societatea românească, organizată și consolidată în Statul Român cum s'a ridicat după războiul de neatârnam.

S'ar puca lesne arăta că evoluția societății bucovinene a avut totdeauna același ritm ca și aceea a societății din vechiul Regat, ceea ce dovedește că arterele și nervii cari străbat organismul național unitar n'au putut fi tăiați de Statul austriac, ci au fost numai zugrumați, astfel că pulsul societății românești din Bucovina era

mai slab, reacțiunile ei mai puțin viguroase.

Putem deosebi în evoluția societății românești trei faze, pe cari le putem caracteriza și prin personalitățile cari exprimau ideile timpului, și anume în vechiul Regat, întâia fază, cea boerească a lui Alexandri, a doua, critică, a lui Eminescu, a treia cea democratică, de regenerare, a dlui N. Iorga, iar în Bucovina, faza întâia a lui Hormuzaki, a doua a lui M. Teliman, care exprimă cel mai bine caracterul epocii critice, de decadență, a Bucovinei, iar faza a treia ar fi a lui G. Tofan, care înodă legăturile noii clase conducătoare din Bucovina, a intelectualilor democrați cu tinera democrație din vechiul Regat condusă de d. N. Iorga.

Pentru a înțelege bine frământările din această epocă, prefacerile sociale cari își arată efectele bine lămurite abia astăzi, trebuie să fac o digresiune asupra teoriei despre raportul între puterea temporară, practică sau politică propriu zisă, întemeiată pe bogăție, și puterea spirituală întemeiată pe știință. După concepția lui A. Comte, întemeietorul sociologiei, dinamica socială nu e decât desfășurarea concretă a luptei neîncetate între aceste puteri, luptă care se va termina, după părerea sa, abia în faza pozitivă a civilizației omenești printr'un echilibru stabil între cele două puteri. E evident că această opoziție nu e decât un caz special al diviziunii muncii, și anume în domeniul politic.

Fazele critice în istoria politică ar rezulta, după Comte, din confuziunea celor două puteri, pecând progresul, înflorirea organismului politic va rezulta din separațiunea exactă a sferelor lor de influență, din colaborarea lor pacifică. Bancherii, reprezentanții puterii temporare, ar trebui să renunțe a se amesteca în organizarea educației și a științei, cari rămân rezervate intelectualilor și savanților. În acest fel s'ar evita despotismul nesuferit al bancherilor, acțiunea lor fiind echilibrată de înrăurirea intelectualilor, cari, refuzând a intra în mod necondiționat, în slujba lor, ar rămâne strâns legați de masele populare, apărându-le împotriva exploatării conștiente sau inconștiente a bancherilor, cari, la rândul lor, ar cunoaște din rezistența maselor conduse de intelectualii limitete puterii lor și ar căuta să administreze averea publică în folosul obștinii. Din această echilibrare s'ar înfăptui într'o măsură suficientă dreptatea socială, fără care o societate nu poate trăi, s'ar înfăptui înălcarea între idee și materie, între teorie și practică, s'ar îndulci raporturile între săraci și bogați, între muncă și capital și organismul politic ar fi ferit de crize acute.

În evoluția civilizației europene, A. Comte găsește în evul mediu o apropiere, deși numai empirică, incon-

ION DONCOROZI: LA HOTARUL DOBROGEAN

Nuvele și schițe. Editura Scrisul românesc, Craiova. (Prețul ?)

știentă, de rezolvirea acestei probleme prin separațiunea puterii papale de puterea lumească. Această fază e urmată apoi de o fază critică, în secolul 17, 18 și 19, în care puterea temporară, politică, dobândește supremația, în urma căreia „organismul european” prins ca unitate sub conducerea puterii spirituale reprezentate prin clerul catolic, e divizat iarăși în națiuni cari se luptă întreolaltă fără a găsi un punct comun de gravitație. Acest punct comun, care ar înlesni reintoarcerea la unitate, ar fi după Comte, un „Comitet pozitiv occidental”, o asociație filozofică sau o biserică pozitivă.

Societatea Națiunilor și, pe lângă ea, asociația intelectualilor întemeiată la inițiativa filozofului Bergson, sunt o verificare limpede a teoriei lui Comte.

Pe de altă parte e clar că existența oricărui organism social, desprins ca unitate, depinde de aceleași condițiuni; deci echilibrarea celor două puteri, sau în general a țășurilor sociale ca suport al organelor sociale în funcțiune, e necesară pentru orice sistem organic, fie individual sau colectiv.

Din aceste condiții ale existenței sistemului social a rezultat spre pildă autonomia universitară, libertatea învățământului, în Statele civilizate, precum înainte vreme autonomia bisericii și independența ei relativă față de puterea politică propriu zisă.

În Bucovina opoziția între cele două puteri se manifestează, în faza a treia, prin cele două curente reprezentate pe deoparte de Aurel Onciul, care lăsând la o parte trebuințele educației naționale, năzuia să întemeieze egemonia românească în mod exclusiv pe bogăție, pe întreprinderi bancare și industriale, pe de altă parte de G. Tofan, care nelăsându-se captivat de perspectivele înbogășirii, rămase alături de învățători și profesori, alături de instituțiile de educație națională și căută să dobândească sprijinul reprezentantului puterii spirituale din Regat, al dlui Iorga. Găsim deci aci explicația faptului că G. Tofan, după cum a spus d-l Iorga în 13 Iulie la Cernăuți, i-a propus înființarea unei Universități populare la Vălenii de Munte.

Din acest contact cu puterea spirituală din Regat izvoră o fază de renaștere a societății bucovinene. Revistele „Școala”, „Junimea literară”, bibliotecile pe la sate, sunt semnele unei activități menite să deschidă calea pentru o dezvoltare armonică a organismului românesc, pentru redobândirea țășăturilor sociale distruse de Statul austriac.

Traian Brăileanu
prof. universitar, Cernăuți.

Schi-a care dă titlul cărții, „La hotarul dobrogean” este o povestire fragmentată, fără unitate de interes, și banală. „Pentru țară”, o anecdotă cu ironie subțire pe un fond trist, inspiră oarecare interes. Acesta nu-l mai simțim în „Nor trecător”, care-i chiar o veche bagatelă. Cași „Kir Vasile Bălănescu”, din care, ca și din tot ce a premers, nu scânteiază nimic înțeles, pentruca să proporționeze fapta dură, mai ales aceea a urei. Dorul de motivări nu se ivește nici în fața „Visului”, un concentrat chin în viață, chin în vis. (Dar ce caută, la sfârșit, acel chip de femeie goală?!). Nu place, dar dăscălește bine anti-parasitara schiță „Suflet de artist”.

Cu „Transbordare” ne consolidăm, însă, în credința că avem în față un scriitor pesimist, care — acum îmi pare probabil — culege conștient viața fără însemnătate, dar reală și proastă, și rea. Acum înțeleg dinapoi și din ce fond picură din când în când vorbe aspre, de tăiere stilistică, de greață: Cum le zicea oare? Le zicea așa „...ca de pildă la cel din Reni (la iarmaroc) bețiile și curvăriile n'au pereche”; ori, despre artistul acela: „mustind hojma în cazul ce se alege la țafana buzelor”; și înțeleg pentru ce înainte se vor ivi caracteristice brutale ca de-atâtea ori însăși viața: „se înblânzise bestia”; „în sfârșit pornește cârdul de rațe” (niște coloane!); „deabia acu mă dumeresc eu... ticălosul, curvarul!” Aspru judecător al lucrurilor mici, al sufletelor mici cu care pesimistul se ocupă.

Cetesc, cetesc și-mi pare rău că în monotonia micimei nu apare, măcar odată vre-o valoare, ca o lumină în întuneric. Și sânt chiar deprimat văzându-mă nevoit să cetesc și paginile 55—57 cu un tablou dintr-o înfundătură bucureșteană și cu o frază, care, pentru pedepsirea și a autorului, și a editorului, o reproduc în cursive:

„Tecușenii . . . i-au și ridicat un bust de bronz, în grădina publică, chiar în rotonda din fața bufetului. La temelia lui se joacă și astăzi copiii în arșice, poposesc câinii pentru felurite trebuințe, ori etc. etc.”

Cum vedem, greața autorului este atât de mare, încât doară numai anume cuvinte nu le scrie, ci le lasă în vocabularul științific al limbii noastre, la litera c și p.

Este evident, că astfel de subiecte nu pot rămânea în literatură: și nu vor rămânea, deși autorul are și — calități literare. Cum adevărat? Are la dispoziție vorbe ca ăsteristice, în care anume momente, atitudini, înfățișări

le prinde sculptural; are vorbe cu mult cuprins specific și tăioase: este povestitor; dar mai departe puterea nu-i merge, cel puțin nu în acest volum.

Autorul face parte din grupa tip-Drăgoslav, la câteva trepte mai jos decât acest. Dacă *Semăndorul* ar mai viețui, și-l-ar reclama ca partizică din literatura tradiționalistă și pporanistă. S'a născut însă prea târziu, ca să poată fi altcva decât un epigon neplăcut.

Deși îi laud bogăția dicționarului, trebuie să observ că are un cuvânt care-l scrie consecvent greșit: numai în loc de *nu numai* (despărțit!) Vezi paginile: 6, 13, 18, 24, 30 (de trei ori!) 33, 34, 38 (rândul 2!) 40, 65, 79. Bine scris la p. 49: „lumea mari nu mai poartă” etc.

Cetind și scriind tocmai la hotarul dobrogean, îmi luai timp să caut pe ilegalul numai luând mereu locul lui *nu mai*. Acasă nu voiui mai perde vremea cu astfel de minciuni, care, totuși, se găsesc și la alți scriitori.

Tekirghiol-sat. G. Bogdan-Duică

DIN DICȚIONARUL GREȘELILOR NOASTRE DE LIMBĂ:

CĂTRE

Nu știu dacă cetitorii noștri au observat cum această prepozițiune își arogă tot mai multe drepturi în scrisul românesc.

La început mai timidă, apoi din ce în ce mai pretențioasă și mai îndrăzneată, azi se instalează unde nu gândești, ca la ea acasă.

„Numai predarea necondiționată a Constantinopolului către Rusia ar putea să asigure Europei o pace durabilă” — scria Ziua la 1915 nr. 228 p. 3. col. 1.); iar Seara dela 12 Maiu, același an, pg. 1. col. 3: Aliații luptau pentru cucerirea Dardanelilor și cedarea lor către Rusia.”

Aurora dela 13 Iulie 1924 vorbește de ziare *vândute către Nemți și către Ruși* și de „incidentul (cu col. Stere) *relatat către unii conmeseni*. Iar N. R. nr. 167 din 1924 pg. 2. col. 1 despre: *cedarea unei școli de agricultură către primăria acestei comune*.

Noi, cei care n'am învățat limba românească din cărți, n'am auzit încă pe nici un țaran român să spună că și-a *vândut* ceva ori *povestește* (relatează) sau *dă* (cedează) ceva *către* cineva ci: *cătrva*. De aceea, noi, cei crescuți în mijlocul țărâniimii, am vorbi și am scrie așa:

Numai cedându-se Rusiei Constantinopolul s'ar putea asigura etc.

Sau: Aliații luptă să cucerească D. și să le cedeze Rusiei.

Sau: Documentele despre (privitoare la) vânzarea Universității, în același timp, și Rușilor și Nemților etc. (Nu: „documentele vânzării Univ. către Ruși și către Nemți etc.” — cum scrie Aurora.

(Va urma)

Axente Bancu.

INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE

SEPTEMVRIE

CE-I CU PROIECTUL REFORMEI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SECUNDAR ?

După legiferarea reformei învățământului primar se anunță reforma celui secundar. Se vorbesc multe de toate în legătură cu acest proiect de reformă, făcându-i-se d-lui ministru al instrucțiunii adevărate procese de intenții, la a căror paternitate poate nici nu aspiră. Într-o țară însă „în care totul e posibil” oamenii, în lipsa precizărilor de sus, sunt ușor dispuși să creadă orice svon lansat de cutare gazetă sau de cutare trepăduș atoalet-știutor.

Și e rău că se lasă ca aceste svonuri, lipsite poate de temei real, să prilezească critice aprinse care creiază o atmosferă prea puțin simpatică cercurilor dirigitoare.

Vina e însă a acestora. De ce nu se dau publicității intențiile d-lui ministru relativ la noua reformă? Se teme de critică?

Oamenii răi susțin, că proiectul, care e *gata*, nu se va da publicității decât în preajma prezentării lui în corpurile legiuitoare. Și aceasta din motivul că profesorii, dacă ar cunoaște de mai înainte proiectul, s'ar pune pe studierea lui și, molii de cărți cum sunt, nu s'ar mai termina discuțiile, făcând prea multe zile amare celor de sus. Așa se motivează și consultarea, *de formă*, înainte cu câteva luni, a directorilor școalelor secundare și a reprezentanților Asociației corpului didactic secundar, cerându-li-se, la repezeală, părerea despre *lana caprina* a noiei reforme, pe care n'aveau de unde s'o cunoască, fiindcă nu li s'a trimis nici un fel de proiect, nici măcar *schițarea intențiilor* d-lui ministru.

Nu putem nici măcar presupune ca viitorul să confirme aceste păreri. Ar fi prea din cale afară de dureros.

Așteptăm deci publicarea proiectului noiei reforme.

Discuțiile care se vor încinge în jurul lui, vor lămuri numai drumul care trebuie urmat. Căci oricât de specialiști ar fi cei care discută la centru cu ușile închise, ei nu pot înlocui experiența miilor de profesori cari în diferite părți ale țării muncesc cu mijloace și în împrejurări atât de diferite.

Să se deschidă deci obloanele și ușile ca să poată lua parte la discuții toți cei care, pe baza experienței lor sau a altora, au ceva de spus în această chestie. Și să se discute pe'ndelete, cu răgaz, căci, dacă, uneori, în anumite împrejurări și în anumite chestii, *graba* poate fi folosită, în această chestie ea nu poate fi decât dăunătoare interesului general pe care trebuie să-l aibă în vedere o astfel de reformă.

În caz contrar, ne vom pomeni iarăși cu vr'un fruct hibrid și necopt, nerăsărit și crescut din pământ românesc, din trebuințe românești, lipsit de lumina experiențelor românești și nepârghit în căldura binefăcătoare a sufletelor înțelegătoare, fără considerare la partidele politice din care fac parte, partide care în Țara Românească se perândează în stratele țării cu tot bagajul lor de patimi, de urii, de răutate organizată și disciplinată.

Discuțiile, dac'or fi, în dosul ușilor închise și punerea țării în fața unor proiecte de legi care se primesc de docilele majorități ale Corpurilor legiuitoare, cum li se ordonă, — fără multă discuție, fiindcă „vremea e scumpă, și atâtea alte proiecte de importanță așteaptă să fie votate” au fost în trecut cauzele atâtor oscilări, cu urmări atât de dureroase, în viața școlară. Când bifurcare, când trifurcare, când liceu cu 7, când cu 8 clase etc. etc. — dupăcum se schimbau ministrii de instrucție, fiecare cu ambiția de a-și lăsa numele legat de o inovație, sau de distrugerea celor făcute de înaintașul său, dacă acesta, din păcate, aparținea altui partid.

Să inaugurăm alte metode.

Țara de mâne trebuie să rupă cu aceste proceduri. Fiecare proiect de lege trebuie să fie rezultanta colaborării tuturor factorilor pe care îi privește. Altcum și pe viitor vom merge tot din hop în hop.

Iată de ce cerem publicarea din vreme a proiectului de reformă a învățământului secundar. Dacă nu e gata, îndată ce va fi gata; dar cel puțin cu un an de zile înainte de a fi dus în fața legislatorilor, ca, întregit, îndreptat prin discuțiile ce se vor angaja în jurul lui, să fie prezentat Corpurilor legiuitoare în cea mai desăvârșită formă, — cât omeneste e posibil.

Pe urma unei legi elaborate de cooperarea tuturor factorilor școlari câștigă nu numai învățământul și Țara ci, implicit, și ministru și partidul căruia aparține, fiindcă o astfel de lege ar fi în asentimentul tuturor, ceea ce, evident că nu poate contribui la micșorarea, ci numai la sporirea numelui său bun: un capital, pentru crearea căruia atâți muritori jertfesc averi întregi, muncă grea, întreaga țignă a vieții.

Vom fi oare auziți?

Axente Banciu.

•••••

Se scutură salcâmii...

Lumina filtrată a zilei are un timbru de resemnare. Diminețile sunt umede și reci. Nu mai auzi ciripitul paserilor în zor; au plecat în vilegiatură, sau se întrunesc în cele din urmă canceliabile, luând măsuri de urgență...

+

Incepe și migrațiunea umană, dela sate la oraș: *la școală*...

Vetrele părintești rămân goale. Băieții mai mititei pleacă, cu un regret, ce nu se poate ascunde decât în parte; iar cei mai mărișori, obișnuți cu drumul pribegiei de toamnă, pleacă mai veseli.

S'ar putea alcătui, la repezeală, un tablou comparativ al elevilor și studenților noștri, înainte și după 1919.

E o deosebire izbitoare.

În Cluj, de pildă, aveam înainte de 1919, aproximativ 3-400 elevi (după calculul cel mai optimist) inclusive universitatea, liceele ungurești și o singură școală primară, cea confesională gr. catolică. Azi avem, la Cluj, 5-6000 elevi și studenți, după calculul cel mai obiectiv.

Proporția aceasta se menține în toate centrele culturale din Ardeal: licee întemeiate de curând, în centre curat ungurești, s'au dovedit neincăpătoare pentru aglomerația mereu crescândă a elevilor noștri.

E o expansiune culturală impunătoare. Generația de azi în impetuozitatea ei, par'că vrea să răsbune toate umilirile culturale, prin cari ne-a fost dat să trecem în zilele întunecate ale trecutului.

Ajunge să asiste numai la o defilare a elevilor din Cluj, ca să rămâi surprins de această lume nouă, ce răsare impetuosă, ca țîșnirea unui izvor minunat, sbucnind din adâncuri...

+

Dar clipea asta înălțătoare e tulburată de vorba ironică a unui comerciant de greutatea câtor-va milioane: „Câtă vreme industria și comerțul e în mâinile străinilor, în mâinile lor e și țara.”

Un adevăr pe lângă care nu e permis să trecem, cu urechile astupate.

E de prisos să ne întrebăm: ce am avut în trecut sub acest raport? Răspunsul îl știm mai dinainte: o plîmbare prin expoziția târgului de mostre îți servește cu amănunte deosebit de precise.

Poporul nostru se orientează tot după mentalitatea lui cea veche, absolut nepotrivită împrejurărilor schimbate. Ca și înainte de războiu, se trimite elevii numai la liceu, ocolindu-se, cu răceală, școlile medii (civile). Mai înainte carierele se restrăngeau la: popă, dascăl și avocat, vremea mai nouă remarcă abia puțin variație, în proporție cu atâtea și atâtea cărări nouă și făgăduitoare ce s'au deschis tinerimei, ca la gestul magic al unui vrăjitor marinimos.

+

E o problemă aceasta, care trebuie să preocupe cercurile conducătoare, ca și marile masse dela sate.

Agglomerația prea mare într-o singură direcție este o anomalie, lăsând pe mâna străinilor terenul atât de bogat în roade și atât de sigur.

La începutul noului an școlar trebuie să ne oprim în fața acestei probleme, și să medităm puțin asupra ei.

Al. Ctura.

DE-ALUNGUL FRONTIEREI

CAREII-MARI, SATU-MARE, SIGHETUL-MARMAȚIEI — VECINĂTATEA CEHILOR

Imboldit de dorința de a cunoaște cât mai bine țara mea, mă hotărâi, în lunile de vară, să văd regiunile nord-estice ale României. Viața mea de gazetar m'a purtat numai prin Ardealul sudic, dela Brașov la Arad. Apoi cunoșteam mai bine vechiul regat decât Ardealul nordic. Prețios lucru este să dai față cu realitatea, să te convingi la fața locului despre situațiuni pentru ca să judeci cu oarecare justețe împrejurările.

La Careii-Mari, Satu-mare și Sighet este o lume românească ce se resimte până astăzi de martiriul trecutului. Legăturile rapide de comunicațiune cu Budapesta înstrăinasei sufletul românesc de aspirațiunile sale naționale. Românește abia se mai vorbea, și cu fiecare an se stingeau conștiințele, pe o rază întinsă de teritoriu. S'ar putea urmări cu exactitate penetrațiunile lente ale maghiarizării venite prin arterele vieții administrative și economice dela Budapesta. Maghiarizarea a fost accelerată în urmă prin episcopia greco-catolică maghiară din Hajdudorogh.

Harnicii preoți din Careii-Mari predică și astăzi poporului românește și ungurește, îndeplinind o operă dublă: de satisfacere a nevoilor sufletesti și de reinvățare a limbii române uitate. Făcui cunoștința vicarului Romul Marchiș și preotului-ziarist Vida; despre cari auzisem din anchetele d-lui Sever Dan în *Românul* dela Arad dinainte de războiu. Că vor putea fi recâștigați pentru limba și cultura românească acești credincioși se va vedea, însă este sigur că numai noua generație crescută în școală românească va putea face reparațiunile împilărilor de ieri.

O societate românească se încheagă pe încetul în cele trei orașe. Inșă nicăiri în această țară nu va întârzi străda, mulțimea, să-și însușiască spiritul curat al limbei ca aici.

Trei gazete săptămânale bine scrise țin strajă intereselor noastre culturale: *Graiul nostru* în Careii, *Satumare* în orașul cu acelaș nume și *Gazeta Maramureșană* în Sighet.

Intellectualii te primesc bucuroși și te-ar asculta să vorbești zile de-arândul despre cele ce se întâmplă în țară: parcă noi gazetarii am deține toate secretele...

Cu un automobil al autorităților pot trece pentru o jumătate de zi în Cehoslovacia. Particip la o nuntă țărănească în Apșa de mijloc. Cunună însuș prefectul Maramureșului, d. Gavril Mihali de Apșa. Țăranii noștri ne cinstesc foarte omenos, pe noi ca și pe câțiva oaspeți cehi: era deputatul comunist al circumscripției venit cu trăsura îm-

preună cu câțiva tovarăși; conversația oaspeților se făcea cu doi țărani români în limba cehă, căci românii o învățaseră undeva în taberele de prizonieri ale Rusiei. Sătenii vorbesc bine de deputatul comunist, însă ei spun că într'alte sate se strâng declarații de aderență către Cehoslovacia. O mică sfidare a unuia am trebuit să o înghiiim: îmbindu-ne cu bere ni se aruncă în obraz: „beți domnilor berea noastră, e de Pilsen și mai bună decât a dv...” Ce era să-i răspundem?

Uimitor popor sunt cehii aceștia! Deabia trecuți peste bariera Tisei ne-a asurzit sgomotul ciocanelor cu cari muncitori pietruiau șoselele, al mașinilor cu cari se ridicau clădiri noi. Se dăra un deal pentru nevoi de comunicațiune și construcție. La noi lăcere pe toată linia, la ei muncă îndârjită, cu plan pentru întemeierea unei civilizațiuni puternice. Sunt foarte impresionat de zorul acesta de a înfăptui urgent, de a crea cât mai multe funcțiuni pentru necesitățile statului cehoslovac...

În vecinătatea noastră un popor muncește sistematic și înaltă cetățui moderne de civilizație. Simțiam atmosfera unui stat în plină creație. La câtă depărtare de Praga! Este Slatina mai departe de Praga decât Sighetul de București?

În suflet ni se nasc tot felul de întrebări: de ce nu putem să fim și noi tari? Ce ne lipsește? Ni se pare că scăderea principală a noastră este că nu știm să cinstim valorile, nu le știm face loc în situațiunile de putere ale statului de unde se pot împrina îndrumările cari să se simt până în punctele extreme ale țării...

Ion Clopoțel.

●●●●●

TEZA ROMÂNIEI LA LIGA NAȚIUNILOR

Onoarea care i s'a făcut României de către Liga Națiunilor, de a alge ca președinte al comisiei de dezarmare pe d-l I. G. Duca, este resimțită de noi, toți. După moțiunea d-lui Macdonald această comisiun, împreună cu celelalte, va avea să pregătească conferința internațională pentru dezarmare. D-l Duca e chemat la un mare rol.

Dar până când d-sa va dovedi cum a știut să se achite de el, ministrul de externe al României a ținut să precizeze într'o ședință a sesiunii actuale teza României cu privire la dezarmare.

D-l Duca a adus adesiunea României la principiul de arbitraj, ideea d-lui Macdonald, însă, de acord cu Franța și Belgia a condiționat arbi-

trajul de sancțiunile economice și militare. Un punct deosebit al tezei României este cererea de a se menține tratatele regionale, al căror apărător este și d-l Beneș. Motivarea menținerii lor până la deplină dezarmare a fost găsită de d-l Duca în faptul că nu toate națiunile fac parte din Ligă și că tocmai acelea continuă să se înarmeze. O țară vecină cu Rusia, cum e România, nici nu put a susține altă teză.

D-l I. G. Duca, destul de cunoscut ca ora'or fericit în aflarea figurilor, și-a terminat discursul cu imaginea templului păcii: națiunile încă n'au pătruns în el, dar simt că-i urcă scările.

Alături de d-l N. Titulescu, d-l I. G. Duca a putut cu succes să reprezinte România și, desigur, împreună cu d-l Beneș, ministrul de externe al României este una din g ranțiile apărării intereselor teritoriale ale statelor din Mica An'antă.

**AFORISMELE
PREZIDENTULUI COOLIDGE**

Din scrisul și vorbirile prezidentului american Coolidge s'au strâns aceste aforisme ca ilustrative pentru mentalitatea americană ca și pentru spiritul președintelui.

Le dăm și în românește cu gândul că ele vor fi materie de gândit asupra afător probleme pe care le atinge Coolidge.

*

Nu sunt dintre aceia cari cred că se pot câștiga voturile prin permisiuni înșelătoare, prin prezentarea dibace de jumătăți de adevăruri și prin ducerii inteligente din permise false; căci un bun guvernământ nu se poate întâlni într'o prăvălie de mărunișuri.

*

Spiritul de partid trebuie să se oprească la frontieră: de-acolo începe patriotismul.

*

Suntem cetățeni înainte de a fi oameni de partid.

*

Politica nu este un scop, ci un mijloc; ea nu este un produs, ci un procedeu; este arta de a governa.

*

Fiecare American care naște este un președinte în putere. (Unde s'ar putea spune în România că fiecare Român este un președinte de consiliu în putere?)

*

Orice om este un politician, vrând-nevrând; căci guvernele nu se sprijină pe opiniunile oamenilor, ci pe acțiunile lor.

*

Orice importanță s'ar da științei, ea nu procură o civilizație capabilă să rămână fără idealul clasic.

PROBLEME ECONOMICE**CONVENȚIUNILE CU UNGARIA**

Convențiunile financiare, economice, juridice și administrative, încheiate în primăvara anului curent, între România și Ungaria sunt — în cea mai mare parte — ratificate și astfel executarea lor a devenit actuală.

A mă extinde asupra tuturor c. estiu- nilor decurgând din cele 12 conven- țuni, ratificate de guvernul și corpu- rile legiuitoare de București, îmi dau seamă, ar fi nu numai prea mult pentru cadrele unui singur articol. Din acest motiv mă voiu mărgini numai la o parte din convențiunile încheiate și anume la cele ce privesc *chestiuni financiare și economice*. Iar între acestea, cea mai importantă și cea dintâi cu care mă voiu ocupa, se referă la **regularea datoriilor și creanțelor** dintre foștii cetățeni ungari, deveniți supuși români, adică dintre noi, cei de dincoace de Carpați și dintre supușii actualului stat ungar. Înțeleg deci datoriile și creanțele în vechi coroane austro-ungare, remase nelichidate din trecut.

*

După datele statistice, pe care le-am alcătuit în 1921 prin Com. rom. de lichidare, creanțele noastre în bani — fără titluri, căci despre acestea voiu vorbi deosebit — față de actualii su- puși ungari, făceau Cor. 368,000,000: iar datoriile Cor. 212,000,000 —

Toate aceste creanțe și datorii vor fi plătite resp. lichidate și dintr-o parte și din alta, și din partea debi- torului ungar, ca și din partea celui român, exclusiv, în moneda statului român, în Lei. Și aceasta în sensul dispozițiilor precize ale tratatului de pace dela Trianon. Dispozițiuni, care sunt foarte clare. Art. 254 spune lămurit, că se vor plăti în moneda, având curs legal, la data plății, în statul ai cărui supuși au devenit su- pușii fostului regat ungar. În urmare în cazul nostru în lei.

Dar, cum datoriile sună în vechi coroane, iar plata are a se face în lei, a fost nevoie să se stabilească un curs, în baza căruia se vor trans- forma creanțele și datoriile de vechi coroane austro-ungare în lei. Acest curs s'a stabilit prin bun înțeles între delegațiunea română și cea ungară la două coroane egal un leu pentru creanțele și datoriile născute între 31 Oct. 1918 și de patru coroane egal un leu pentru creanțele și datoriile năs- cute între 31 Oct. 1918 și 20 Martie 1919.

Spun anume, că cursul s'a stabilit prin bun înțeles, deoarece dispozi- țunile tratatului de pace relativ la acest obiect s'au dovedit inaplicabile. Art. 254 spune că cursul schimbului va fi cursul mijlociu, cotate la bursa din Geneva în timpul celor două luni înainte de 1 Noemvrie 1918. Cu alte

cuvinte, cursul mediu dela Geneva din Septemvrie și Octomvrie 1918. Acest curs însă nu s'a putut fixa din simplul motiv că moneda românească — ca și dinarul sârbesc de altcum — nu era cotate în acel interval de timp la numita bursă. Din această cauza și pentru a nu se mai apela la Comisiunea de reparațiuni, singura îndreptățită a interpreta dispozițiunile tratatelor de pace, s'a preferit acordul între statele interesate.

Dar, dacă moneda noastră nu era cotate la bursa din Geneva, ea avea totuși un curs privat pe piețele elve- țiene. După cercetările ce am făcut la timpul său, am putut stabili, că — în baza acestui curs privat — raportul dintre vechea monedă austro-ungară și moneda noastră era 1 cor. = 91 bani. Și cu toate acestea delegațiunea română s'a învoit la un curs mai redus, la cursul arătat în cele prece- dente. Motivul principal pentru care s'a acceptat acest curs mai redus, este a se căuta în greșala ce s'a făcut la 1920, rambursându se vechea monedă austro-ungară și lichidându- se creanțele și datoriile interne în această monedă pe cursul un leu două coroane. Cercurile ardelenesti, prin memoriile lor, adresate atunci Guvernului dela București, au atras atențiunea celor chemați asupra urmă- rilor ce le va avea o astfel de ran- bursare și lichidare asupra datoriilor și creanțelor față de celelalte părți ale monarhiei prăbușite și au propus soluții echitabile și practice pentru rezolvirea chestiunii, dar — ca mai todeauna — n'au fost luate în seamă. Ceea ce s'a prevăzut atunci, a și urmat. Am fost nevoiți să acceptăm și pentru lichidarea creanțelor noastre față de supușii ungari și, în urmă, și austriaci, cu cursul care au fost lichidate creanțele interne. Aș fi însă nedrept dacă n'aș spune, că la statorirea acestui curs și-a avut partea sa și considerația de echitate pentru debi- torii din Ungaria, a cărei monedă se nimicise aproape complet. Desigur astfel de considerațiuni au determinat și acordurile similare dintre alte state interesate. Așa de ex. convențiunea dintre Jugoslavia și Austria prevede lichidarea vechilor creanțe și datorii dintre supușii acestor două țări în baza unui curs de 8 dinari pentru 100 de coroane deși cursul de schimb al vechii monede austro-ungare a fost 100 cor. = 25 dinari.

Cursul de un leu două coroane a fost admis pentru creanțele și dato- riile născute până la 31 Oct. 1918, iar pentru cele după această epocă până la 20 Martie 1919 numai un leu patru cor. Veți întreba desigur: de ce această deosebire?

Tratatul de pace nu precizează

data, originea creanțelor și datoriilor, care au să fie regulate în baza prin- cipiilor depuse în art. 254 de care am vorbit. Din faptul însă, că în acest articol se menționează că baza de schimb e cursul mediu din cele două luni dinainte de 1 Nov. 1918, cei mai mulți dintre comentatorii tratatelor de pace au dedus, că nu poate fi vorba decât de creanțele și datoriile născute până la dismembrarea fostei Monarhii habsburgice. O interpretare mai largă nu admit nici din motivul, că nu mult după prăbușirea Monarhiei a urmat separarea monetară în statele succe- soare și vechea coroană austro-ungară a încetat de a mai fi monedă comună. Și în fire nu admit o interpret re mai largă nici din motivul că art. 231 din menționatul tratat, articol care regu- lează chestiunea datoriilor și crean- țelor față de supușii vechilor teritorii antantiste, supuși, pe care tratatele de pace sunt chemate să-i ocrotească în deosebi, obligă pe supușii ungari la un regim special numai pentru capitalurile și dobânzile exigibile înainte și în cursul războiului. În ur- mare — spun cei mai mulți — este inadmisibil a presupune că alcătui- torii tratatelor să fi voit a privilegia pe foștii supuși ai puterilor centrale, deveniți cetățeni ai statelor succesoare mai mult ca pe vechii supuși ai sta- telor antante. Iar cum că în chipul acesta a fost interpretată intențiunea art. 254, rezultă din faptul, că aproape toate convențiunile similare încheiate cu celelalte state succesoare interesate, au stabilit ca origine pentru datoriile și creanțele în vechi coroane austro- ungare un termen foarte apro- iat de data, la care a urmat dismembrarea Monarhiei dunărene. Astfel în con- vențiunea dintre Jugoslavia și Austria s'a acceptat ca termen ziua de 1 Dec. 1918, iar în cele dintre Cehoslovacia și Ungaria resp. Austria începutul anului 1919. Accentuez aceasta în deosebi pentru cei ce s'au lăsat răpiți a crede, că acest termin ar putea fi chiar și ziua întrării în vigoare a tra- tatului, 26 Iulie 1924.

La noi s'au fixat două termine. Un termen — am putea spune — princi- pal, cel de 31 Oct. 1918, când cu excepțiunea unor orașe dela granița vestică, teritoriile noastre au între- rupt ori ce legături cu Ungaria, și un al doilea termen, secundar, 20 Mart. 1919 pentru afacerile pe care le-au mai continuat părțile mărginașe până la proclamarea Comunei la Budapesta. Pentru aceste din urmă afaceri, cari sunt însă puține față de mulțimea afacerilor anterioare prăbușirii Mo- narhiei, nu s'a putut obține, cu toate stăruințele depuse, un curs mai fa- vorabil. Acest curs însă s'a acceptat numai după consultarea cercurilor interesate.

În baza cursurilor arătate se vor regula toate datoriile și creanțele năs- cute până la termenele fixate.

Se exceptează însă:

1. datoriile și creanțele față de guvernul ungar, ca d. e. excreanțe din rechiziții, din livrări etc. Se exceptează de oarece în sensul unui acord special, încheiat în 1922 la Roma, chestiunea acestor categorii de datorii și creanțe urmează a se regula concomitent între toate statele succesoare interesate;

2. datoriile și creanțele față de Postsparcassa ungară, datorii și creanțe care au fost regulate prin o convențiune specială între Ungaria deoparte și statele succesoare interesate de altă parte; tot asemenea datoriile și creanțele față de foaie bancă austro-ungară, relativ la care tratatul de pace prevede o lichidare specială;

3. datoriile și creanțele față de casele minorilor și interzișilor, relativ la care convenția specială, ce era să se încheie, a fost amânată pentru câțiva timp până se vor completa datele statistice necesare;

4. datoriile și creanțele rezultând din contracte de asigurări, cari au fost regulate prin o convențiune a parte și

5. rețele viagere și pensiunile alimentare exigibile după 31 Oct. 1918 resp. 20 Mart. 1919 și care cu considerare la caracterul lor special vor fi regulate după legile interne a fiecărei țări. Cei ce-și dau seamă de fondul și natura rentelor și pensiunilor, vor înțelege rațiunea excepției lor. Când o rentă viageră se întemeiază pe un fond, care s'a deplasat și el alături de valuta, în care e reprezentat, nimenea nu va putea cere în mod just, echivalentul valorii ce o avea renta în împrejurări normale; dimpotrivă decât renta se întemeiază pe un fond consolidat (proprietate fonciară) atunci abia cred, că va exista lege care să scutească pe debitor de a plăti o valoare corespunzătoare și în echivalent.

Acestea sunt datoriile și creanțele total exceptate.

Pe de altă parte au creat regimuri speciale relativ la:

1. datoriile și creanțele ipotecare și de împrumuturi comunale, în temeiul cărora s'au emis scrisuri fonciare și obligațiuni comunale. Urmând principiului ca proprietatea foncieră și organizațiile publice din țară să nu fie grevate în favorul creditorilor străini. Convenția prevede, că toți debitorii români au să-și achite în un termen anumit (un an) datoriile lor ipotecare și de împrumuturi comunale. Cum însă achitarea depinde de la capacitatea de plată a debitorilor, guvernul român a luat asupra sa să achite el sau o instituțiune numită de dânsul, datoriile ce ar rămâne neregulate în termenul fixat. Debitorii din această categorie vor rămâne angajați față de statul român respectiv față de instituțiunea numită de dânsul. Natural, vor rămâne debitori în condițiunile în ca-

re au fost angajați față de vechii creditori. În chipul acesta toate datoriile ipotecare și de împrumuturi comunale ce le avem față de creditori din Ungaria se vor regula prin achitare completă. Suma acestor datorii face cca 300 de milioane de vechi coroane austro-ungare. Achitarea se va face pe cursul de un leu pentru două coroane.

Trebuie să observ, că e vorba numai de acele datorii ipotecare și împrumuturi comunale, la care imobilul și organizația publică grevată se găsește pe teritoriul român.

Regim special s'a mai creat și pentru titlurile din emisiunile private, ca de ex.: acțiuni, priorități, scrisuri fonciare, obligațiuni comunale etc. Principiul admis este, că aceste titluri au a se plăti în valuta debitorului. În urmare cele emise în Ungaria, se vor plăti în coroane ungare, iar cele emise în România, în lei. Și principiul acesta s'a acceptat nu numai în convențiunea cu România, ci în toate convențiunile similare încheiate până acum între Austria și Ungaria de o parte și celelalte state succesoare interesate de altă parte. El a fost admis chiar și în convențiunile cu statele antante, deși unele împrejurări puțin cunoscute de publicul mare fac să se creadă, că n'a fost admis. Și pentru a arăta adevărată stare a lucrurilor, să mi dați voie să fac o mică digresie, să expun chestiunea aranjamentelor cu Franța și Anglia în materie de titluri din emisiunile private.

Băncile din Ungaria aveau plasate considerabile sume de scrisuri fonciare și obligațiuni comunale la instituțiuni financiare din Paris și Londra. Plasamentul se făcuse — de regulă — în baza unor acorduri speciale. Băncile emitente luaseră angajamente de a rambursa aceste titluri la un termen fix, chiar și înainte de a ești la sorți. Războiul le-a surprins cu asemenea angajamente. Tratatul de pace prin art. 231 dădea drept creditorilor francezi și englezi să-și încaseze în monedă echivalentă lor, pe curs de paritate antebelică numai titlurile și cupoanele exigibile înaintea și în cursul războiului. Pentru titlurile scadente după războiu rămâneau hotărâtoare normele dreptului comun. Dacă cu toate acestea francezii și englezii au isbutit să-și asigure și pentru scadențele de după războiu un tratament mai favorabil, a fost din motivul, că conform acordurilor speciale, în care erau plasate aceste titluri și de care am amintit, multe din ele deveniseră exigibile sub durata războiului și puteau fi reclamate în sensul dispozițiunilor art. 231. Folosindu-se de această împrejurare, creditorii străini au isbutit să obțină o abatere de la principiul, ca titlurile din chestiune să fie rambursate în valuta debitorului.

O excepțiune s'a făcut însă și în convențiunea încheiată cu România, căci deși principiul general a fost admis, totuși s'a isbutit a se asigura pe seama scrisurilor fonciare și obligațiunilor comunale, deținute de supuși români, o întrebuintare, care face posibil valorizarea lor pe cursul de un leu două coroane. Scrisurile fonciare și obligațiunile comunale vor putea fi întrebuintate la plata datoriilor ipotecare și de împrumuturi comunale până la limita de 25% din suma debitelor restante.

În cadrele acestei limite vor putea intra — după informațiunile ce avem — toate scrisurile fonciare și obligațiunile comunale, deținute de supuși români. Anume totalul datoriilor face, cum am spus, peste 300 milioane, iar scrisurile fonciare și obligațiunile comunale din teritoriile noastre nu ating cifra de 75 de milioane: cel puțin așa ne arată recensământul făcut în 1921 de Comisiunea română de lichidare. Guvernul român va face în decurs de trei luni dela intrarea în vigoare a convențiunii un nou recensământ, în care va cuprinde și va stampila toate scrisurile fonciare și obligațiunile comunale, care la 31 Oct. 1918 și de atunci încoace au fost deținute de supuși români. Titlurile astfel recensate și stampilate cu cupoanele lor vor fi întrebuintate la plata datoriilor ipotecare și la a împrumuturilor comunale, pe cursul, pe care se plătesc datoriile.

Și dacă s'a admis această excepțiune, s'a făcut, pentru că scrisurile fonciare și obligațiunile comunale sunt propriu zis creanțe și n'ar fi fost just, ca datoriile să fie plătite pe cursul un leu două coroane, iar creanțele să nu poată fi valorizate la un asemenea curs.

Da, n'ar fi fost just, și cu toate acestea excepțiunea admisă poate fi considerată ca un succes. Ea nu a fost de ex. admisă la lichidarea Băncii austro-ungare, față de care — conform hotărârii lichidatorilor — datoriile ipotecare sunt a se plăti în lei pe cursul de la 1 la 2, în vreme ce scrisurile fonciare le va plăti exclusiv în coroane austriace pe raportul de 1:1. Că ce pagubă însemnează aceasta pentru detentorii români, îmi permit a aminti cazul unei bănci, care are peste un milion în scrisuri fonciare de ale Băncii austro-ungare. Ea va primi un milion de coroane austriace, adică vre-o trei mii de lei. Dimpotrivă aceeași sumă în scrisuri fonciare ale unei bănci din Budapesta vor fi valorificate cu 500 de mii de lei.

Poate nu e fără interes a se ști, că ideea de a susține întrebuintarea titlurilor din chestiune în plata datoriilor și ale asigura astfel o valorificare convenabilă, ni-a dat-o convenția dintre două bănci din Trient cu Bodencredit-ul din Viena.

3) Regim special s'a creat mai de-

parte și pentru datoriile garantate cu titluri de-ale împrumuturilor de războiu ungare. Aceste nu se vor plăti în lei, ci în coroane ungurești pe curs de paritate. Un debitor român va plăti pentru un împrumut de 100 de mii de vechi coroane austro-ungare, numai 100 de mii de coroane ungare, adică cam 300 de lei. Este o concesiune aceasta care s'a acordat și altor state, în măsură mai largă sau mai restrânsă. La unele li s'a acordat numai exclusiv pentru împrumuturile, care s'au contractat la semnarea titlurilor și cu gajarea lor. În convențiunea cu România s'au admis toate împrumuturile acoperite, integral sau parțial, cu titluri de războiu, indiferent dacă contravaloarea împrumutului a fost sau nu folosită la semnarea de asemea titluri. La împrumuturile gajate și cu alte titluri se va plăti în coroane ungare cota parte ce revine acoperirii cu titluri de războiu.

Nu vom considera ca un succes regimul special ce s'a asigurat datoriilor pe titluri de războiu. Nu. Era firesc să se urmeze astfel. Vom spune însă, că la lichidarea Băncii austro-ungare nu s'a ajuns la acest rezultat. Datoriile pe titluri de războiu se plătesc pe cursul de un leu pentru două coroane vechi, iar dacă debitorul nu plătește — cum titlurile gajate sunt fără valoare — el poate fi urmărit în averea sa particulară.

4) În fine regim special s'a creat și pentru livretele de depuneri emise de instituțiuni ungare și deținute de supuși români. Încât livretele sunt vinculate sau pe numele unor persoane reale, care au devenit supuși români, plata se face fără nici o pedică pe cursul de 1 la 2, având detentorul sau eredele său să dovedească identitatea personală. Gând însă e vorba de livrete emise pe nume fictive: sentințe, inițiale etc., ele vor beneficia de favorul cursului amintit numai dacă detentorul dovedește, că livretul era la 31 Oct. 1918 și de atunci încoace fără întrerupere în proprietatea unor supuși români. A fost necesară această restricțiune, pentru că, în caz contrar, s'ar fi putut face mari abuzuri în detrimentul băncilor debitoare. Davada proprietății se face prin diferite acte, hârtii etc. puse la dispoziție de detentor, care, în caz extrem, poate oferi și jurământul său înaintea tribunalului de domiciliu.

Pentru constatarea livretelor de depuneri, îndreptățite a se achita pe cursul de 1 la 2, guvernul român va ordona în curs de trei luni după punerea în vigoare a convențiunii un recensământ special. Livretele, ce nu se vor prezenta la acest recensământ sau la care nu se va putea face dovada proprietății românești, perd dreptul de a fi valorizate pe cursul 1 : 2. Pentru cazurile de neînțelegeri sau litigii între părți, atât ce privește datoriile și creanțele, cât și achitarea împrumu-

turilor ipotecare și comunale, se stabilește prin convențiunile încheiate, un tribunal arbitral, compus din doi membri, numiți, câte unul, de fie care parte. Când aceștia nu ar cădea de acord, aleg, cu aprobarea guvernelor interesate, un supraarbitru, care însă trebuie să fie supus al unui Stat neinteresat. Deciziunea acestuia e definitivă și inapelabilă.

În caz, când părțile nu s'ar putea înțelege cu privire la supraarbitru, acesta va fi delegat — după cât îmi amintesc — de președintele federațiilor elvețiene.

*

Acestea sunt dispozițiunile principale ale convențiunii relativ la achitarea și regularea datoriilor și creanțelor private și în vechi coroane austro-ungare dintre noi și supușii actualei Ungarii. La această convențiune au aderat și două mari bănci austriace, cu sucursale la Budapesta, care au avut mari și extinse afaceri în vechea Ungarie. Sunt Wiener-Bank Verein și Anglo-Bank.

*

O altă convențiune, care ne privește de aproape și asupra căreia socot că e bine să dau câteva lămuriri este convențiunea relativ la *afacerile societăților de asigurări ungare*, care au operat în teritoriile noastre,

La alcătuirea acestei convențiuni s'au avut în vedere și s'au realizat următoarele principii :

1. În teritoriul României pot lucra numai societăți românești. Ca urmare nu s'a mai putut admite ca societățile ungare să-și continue afacerile lor. S'a enunțat însă că dacă în viitor s'ar admite societăților vre-unui stat străin să lucreze în România, acest favor se va acorda, în aceleași condițiuni și societăților statului ungar.

2. Ne mai putând să-și continue afacerile, societățile ungurești s'au obligat să predece contractele de asigurări asupra vieții, încheiate în teritoriile noastre, vre-uneia din societățile românești — alegerea este liberă — nominate de guvernul român, societăți între care se găsesc principalele întreprinderi din București și Cluj.

Natural contractele se predau cu activul corespunzător, adică — ca să mă folosesc de un termen special — cu rezerva matematică cuvenită.

3. Statorirea contractelor de predat se face de o parte după domiciliul resp. sediul asiguraților și de alta parte după cetățenie. Se vor preda toate contractele asiguraților cu domiciliul permanent sau sediul în România, indiferent de naționalitatea lor. Dacă însă un asigurat, supus ungar voiește să rămână cu afacerea sa la societatea veche, aceasta i-se admite. Ce privește însă supușii români, cari n'au domiciliul permanent în România, contractele lor vor fi încorporate la portofoliul român, dacă au plătit primele la vre-o agenție

sau agent din teritoriul transferat, sau dacă — chiar plătiind primele la vre-o agenție sau agent din afară de acest teritoriu — vor cere, în trei luni dela intrarea în vigoare a convențiunii, să fie încorporați la portofoliul român.

4. Activul corespunzător rezervei matematice are a se transmite în valori reale, pe cari convențiunea le fixează în mod taxativ. Calcularea rezervelor matematice și remiterea valorilor de asigurare se face sub supravegherea delegațiilor guvernelor interesate.

5. Cursul de transformare al capitalurilor asigurate este de 1 la 2, un leu pentru 2 coroane vechi. Valorile remise trebuie să acopere rezerva matematică în aceeași proporție.

6. După remiterea rezervelor matematice și acoperirii lor, asigurații vor continua, afacerile cu societățile cesionate.

Litigiile din afacerile de asigurări deasemenea vor fi decise de tribunalul arbitral, de care am vorbit.

Pe aceste principii alcătuită Convențiunea, ea face cu puțință ca asigurații din teritoriile noastre, având contracte de asigurări asupra vieții la societăți ungurești, să fie trecuți la societăți românești, valorizându-li-se capitalurile asigurate în baza raportului de un leu pentru două coroane vechi. Astfel o poliță de asigurare asupra vieții de 100 de mii de coroane va fi transformată în alta de 50 de mii de de lei. Primele se vor plăti în același raport.

Convențiunea nu se extinde asupra afacerilor de asigurări elementare: incendiu, grindină etc. din simplul motiv, că societățile ungurești au încetat de a mai lucra în teritoriile noastre încă cu finea anului 1921 și astfel aceste afaceri — prin însăși natura lor au expirat în mod automatic în cursul anului 1922.

Cum vedem, și în cazul afacerilor de asigurări, conversiunea se face pe baza cursului de rambursare al vechii monede austro-ungare. În același fel a fost rezolvită aceasta chestiune și în celelalte state succesoare. Astfel în Jugoslavia transformarea s'a făcut pe baza cursului de 1 la 4, adică un dinar pentru patru coroane vechi, iar în Cehoslovacia de 1 la 1, sau coroană pentru coroană.

Avem convingerea că prin această convențiune au fost salvuardate, pe cât s'au putut mai mult, interesele asiguraților din teritoriile românești. Ca dovadă servească faptul, că la tratativele cu Austria, în cari delegația română s'a condus de convențiunile încheiate cu Ungaria, convențiunea relativ la asigurări n'a putut fi acceptată de reprezentanții guvernului dela Viena, desigur pentru că va fi fost considerată de prea dificilă pentru societățile austriace, situate în tot cazul, mai puțin avantajos ca societățile ungurești.

*

În sfârșit să mai spun câteva cuvinte și despre convențiunea relativ la depozitele de titluri și valori, aflătoare în Ungaria și formând proprietatea supușilor români. Aceste valori după recensământul făcut în 1921 de Comisiunea română de lichidare reprezintă o sumă de peste un miliard.

Guvernul ungueresc s'a angajat să libereze, fără nici o restricțiune, toate depozitele românești de titluri și valori, aci înțelese și metalele prețioase, pietrele scumpe, obiectele de artă etc. cari se găsesc pe teritoriul său

E necesar însă se se facă dovada, că titlurile resp. valorile reclamate formau la 26 Iulie 1921 proprietatea unei persoane fizice devenită român sau a unei persoane juridice, al cărei sediu era, la acelaș dat, în teritoriul României. Dacă însă valorile se găseau la 26 Iulie 1921 ca depozit al unui upus român și au rămas în aceeași situație, fără întrerupere, și după acest dat nu mai e nevoie de nici un fel de dovadă.

Titlurile și valorile supușilor români nu vor fi grevate nici cu impozitul asu ra averii (vagyonválság) și nici cu altfel de taxe. Se excepționează însă cazul, când e vorba de titluri ungare de stat, dinainte de războiu, pe care vre-un supus român și le-ar fi procurat (cumpărat) după 20 Dec. 1920, data la care a intrat în vigoare acest impozit excepțional, de la vre-o persoană obligată în Ungaria la impozitul de avere, impozit care să nu se fi plătit la timpul său. În acest caz impozitul trebuie plătit înainte de a se ridica titlurile și valorile din chestiune.

În ce privește depozitele cumulative, deponentul este ținut să prezinte o listă a titlurilor și valorilor, ce le conține, cum și-a subdeponenților. Titlurile și valorile subdeponenților supuși români se vor libera fără restricțiuni. Calitatea de supus român se poate dovedi prin o simplă listă, pe care autoritatea administrativă dela domiciliul subdeponenților dovedește că sunt supuși români. Mai mult. Dacă titlurile resp. valorile constituiesc totodată și un gaj pentru creanțe de ale deponentului supus român atunci, indiferent de cetățenia proprietarului, titlurile resp. valorile vor fi restituite deponentului creditor, în caz că acesta stabilește, că realizarea gajului, făcută în altă parte decât în teritoriul român, este păgubitoare pentru interesele sale și ale debitorului.

Convențiunea relativ la depozite, despre care am vorbit până aici este bazată pe aceleași principii și conține aceleași norme ca și convențiunile similare încheiate de Austria și Ungaria cu celelalte state succesoare.

În executarea acestei convențiuni, chestiunea de căpetenie este, după noi, să se găsească o modalitate practică prin care depozitele românești să fie

repatriate cât mai curând, cât mai sigur și cu cheltueli cât mai mici. Căci dacă datorile și creanțele se pot regula ușor dela parte la parte și dacă chestiunea contractelor de asigurări asupra vieții va fi aranjată fără nici o greutate pentru asigurați, repatrierea depozitelor de titluri și valori e împreună cu pierdere de vreme și cheltueli, cari devin cu atât mai mari și mai dificile, ca cât aceasta repatriere se va face mai destrămat. Amintesc aceasta împrejurare, ca un memento pentru Camerele de comerț, instituțiuni chemate a organiza repatrierea depozitelor noastre din Ungaria.

*

Cu acestea aș fi terminat chestiunile principale. Aș voi totuș să mai ating o chestiune, care-mi pare mai puțin lămurită înaintea publicului mare. E vorba de confuziunea ce adeseori se face între titlurile din emisiunile private și cele din emisiunile publice.

Titlurile din emisiunile private: acțiuni, părți fundamentale (părtașii) priorității, scrisuri fonciare, obligațiuni comunale etc. sunt regulate prin convențiunile încheiate. Acțiunile, părțile fundamentale și prioritățile sunt părți din capitalul unor întreprinderi. Detentorii lor, nu sunt creditori, ci sunt propriu zis, proprietari în parte la aceste întreprinderi. Soarta titlurilor lor este aceeaș ca și soarta întreprinderilor. Iată de ce convențiunile încheiate fratează pe detentorii străini ai unor astfel de titluri ca și pe detentorii supuși ai statului în care își au sediul întreprinderile interesate. Dimpotrivă scrisurile fonciare, obligațiunile comunale și alte titluri asemenea lor, sunt pentru detentorii creanțe. Din acest motiv s'au căutat pentru ele modalități, care să le avantajeze în parte. Și — cum am văzut — s'au și găsit.

Chestiunea titlurilor din emisiunile publice de stat, provincii, municipii etc. e regulată prin dispozițiuni speciale în tratatele de pace. Dar — și asupra acestei împrejurări aș voi să atrag binevoitoarea atențiune a celor interesați — aceste dispozițiuni privesc numai titlurile emise de state, provincii, municipii etc. al căror teritoriu a fost divizat, transferat și la alte state. În cazul României, pe ea o privesc titlurile emise de statul ungar pentru teritoriile de dincoace de muni și titlurile emise de Austria și de provincia Bucovina pentru teritoriul anexat dela această din urmă.

Ca să rămân la titlurile emise de statul ungar — acestea ne interesează mai mult — îmi permit a adăoga, că trebuie să se facă deosebirea între titlurile emise înainte de războiu și între cele emise în cursul războiului. Ce e di tâu se repartizează, după anumite norme și conform hotărârii Comisiunii de reparațiuni, asupra

Ungariei și statelor care au obținut teritoriile dela dânsa. Aceste state vor înlocui apoi — fie care pentru cvota sa — vechile titluri cu altele nouă. Ar fi prea mult să întru în amănuntele condițiunilor de emisiune a nouilor titluri. Ajunge să spun, că principiul este să se înlocuiască cu valori echivalente celor ce le-au avut aceste titluri înainte de războiu. Astfel — ca să dau un exemplu — renta la aur se va înlocui cu titluri noi în dolari sau lire sterline, după raportul valutar normal și legal ce exista înainte de războiu între coroana austro-ungară și aceste monede.

Sunt, nu-i vorbă, și controverse cu privire la explicarea și interpretarea condițiunilor de înlocuire a vechilor titluri. Cuvântul hotărâtor este al Comisiunii de reparațiuni care încă nu s'a pronunțat asupra acestei chestiuni. Până acum Comisiunea de reparațiuni a stabilit numai cotaparte ce revine singuraticilor state din datoria ungară antebelică. Prin urmare detentorii acestor fel de titluri vor fi nevoiți să mai aștepte până ce Comisiunea de reparațiuni își va termina lucrările. Ei vor lucra în interesul lor, dacă vor răspunde prompt și precis la toate cererile ce li-se vor face din partea statului român cu privire la aceste titluri. Întârzierea ce s'a produs și poate se va mai produce în regularea definitivă a chestiunii acestor titluri, va fi compensată în parte prin aceea că la înlocuirea cu noi titluri vor fi rambursate și cupoanele vechilor titluri, remase neplătite dela intrarea în vigoare a tratatelor de pace.

Cu totul tot altfel stă chestiunea, titlurilor emise în cursul războiului. Cu privire la acestea tratatele de pace nu dau nici un drept detentorului — vorbesc de detentori români — de a se regresa asupra Ungariei și nu impune nici statului nostru nici un obligament material de a le rambursă sau rambursa. Obligațiunile nu se impun nici celorlalte state succesoare și cu toate acestea unele din ele ca de ex. Cehoslovacia și Polonia totuș au dat anumite daunări supușilor lor. La noi guvernele de până acumă și în deosebi cel actual, căruia i s'a expus chestiunea, nici nu voiește să audă de o eventuală despăgubire a detentorilor de titluri de războiu.

Spuneam, că tratatele de pace conțin dispozițiuni numai ce privește titlurile emise de organizațiuni publice, al căror teritoriu a fost divizat. În urmare aceste dispozițiuni nu privesc, între altele interesele, nici titlurile de obligațiuni ale orașului Budapesta, de care sunt multe plătite în Ardeal. Detentorii astorfel de titluri — după modesta mea părere — ar putea întreprinde cel mult o acțiune comună, căutând a se pune în legătură cu municipiul emițent pentru un

aranjament potrivit al titlurilor lor. Sunt informat, că astfel de aranjamente a făcut orașul Budapesta cu unii dintre detentorii străini ai obli-gațiunilor sa'e.

Prin convențiunile despre care am vorbit și prin celelalte ce s'au mai încheiat, ca de ex. cele relativ la schimbul de cărți funduare și de registre pentru impozitul fonciar cum și de repartizare a averilor în circumscripțiile divizate; tot asemenea prin aranjamentul comercial făcut, se dă puțință să se lichideze și să se reguleze o mare mulțime de interese financiare și economice remase din trecut și să se normalizeze raporturile prezente și din viitor. Aducerea în țară a creanțelor ce le avem față de debitorii din Ungaria, achitarea, fie prin debitorii

direct, fie prin mijlocirea statului, a datorii noastre ipotecare și de împrumuturi comunale, regularea chestiunii afacerilor de asigurări asupra vieții, repatrierea depozitelor românești și în urmă, reluarea din nou a legătarilor de afaceri comerciale cu Ungaria, consitue toate la un loc un eveniment economic și politic, care numai util și mulțumitor poate să fie pentru ambele părți. E un eveniment, care aduce și el o contribuție la tendința generală, cătră care se îndreaptă azi toată lumea: normalizarea raporturilor economice și politice dintre popoare pentru consolidarea și perpetuarea păcii generale.

Ion I. Lapedatu,

profesor la Academia de comerț din Cluj, deputat.

○○○○◎○○○

EXPOZIȚIA ZOOTEHNICĂ DELA CLUJ (IMPRESII ȘI CONSTATĂRI)

În vrem a din urmă se organizează expoziții de vite în toate regiunile țării. Am participat la mai multe, și dacă ne-am bucurat de interesul, ce-l dovedește poporul față de ele, nu e mai puțin adevărat, că uneori am fost neplăcut surprinși de organizarea lor. Era necesar și din acest punct de vedere, ca să se aranjeze în centrul cu cele mai multe tradiții de natura aceasta, o expoziție de model.

Congresul veterinarilor la Cluj a fost în prilej binevenit. Dacă expoziția dela Cluj nu ar fi avut alți vizitatori, decât pe dnii veterinari — tot ar fi fost un moment în creșterea vitelor din țara noastră, moment hotărâtor în bine prin indemnul, prin tot ceea ce ea li-a putut imbia.

Cu plăcere constatăm însă, că aproape nu a fost colț din țară, care să nu-și fi trimis delegații să cerceteze expoziția. Dacă organizatorii și-ar fi dat osteneala, ca premierile să se fi afișat din vreme, fără îndoială că publicul s'ar fi interesat mai stăruielnic, de animalele distinse, le-ar fi admirat, le-ar fi studiat și s'ar fi îndepărtat cu o seamă de cunoștințe, cu câteva principii clare, foarte necesare pentru direcționarea zootehniei noastre azi, când ne frământăm să o dezvoltăm din rămășițele, cari concepția în materia vamală a guvernelor noastre mai mult decit teribilă și anii economici din urmă neprielnici — ni le-au lăsat. Și așa însă, expoziția zootehnică dela Cluj a fost o școală vie; și pentru organizatorii ei, în deosebi pentru d. T. Cristea, dir. regional zootehnic, nu s'ar putea spune, decât laude.

Invățămintele, cari se desprind, cari merită să fie scoase la iveală credem a fi următoarele:

1. Între exponzanți au fost aproape toate domeniile cu nume bun pe

vremuri în creșterea calului. Nu ne înșelăm afirmând, că e o decădere în creșterea calului și la Bethlen și la Wesselényi, Vass și ceilalți vestiți crescători ardeleni deodată. Cauzele par ar fi multe, cea mai importantă însă e: reforma agrară.

Am fi nemângăiați poate, dacă răul nu ar fi contrabalansat, prin interesul, ce crește din zi ce trece, al micilor agricultori de a se substitui și în rolul acesta al marilor proprietari de pe vremuri. Din largul Banatului, pusta Aradului, ca și din toate regiunile Ardealului s'au adus cai de-ai sătenilor — adeseori ireproșabili în ce privește conformația, de multe ori uimitori prin sângele ferbinte, ce le circula în vine. Acest stoc de cai însă trebuie înmulțit și ridicat. Întrebăm: oare hergheliile statului, atâtea câte are azi, produc destui armăsari? Știm că nu. Cel puțin în primăvară în unele ținuturi s'au cerut mai mulți armăsari, decât a putut da statul. Iar armăsarii, ce se produc: sunt ei în stare a duce mai departe pe drumul perfecționării calul nostru? Hergheliile din Bonțida și Sâmbăta de jos au expus nimale de valoare. Dar și acestora nu le-ar strica o învioare cu sânge proaspăt. Și statului român nu-i este permis să cruțe azi nimic, când e vorba, de creșterea calului, atât de necesar în agricultura mai națională de mâne, indispensabil în războiul care în orice clipă ne poate amenința. Și cu atât mai vărtos trebuie să dea statul o grijă mare creșterii calului, când știm, că aceasta e trecută aproape cu totul micilor agricultori, ără tradiții deosebite pe acest tărâm.

2. Bovinele au fost reprezentate mai bine decât caii. Am constatat, că e enormă deosebirea între vitele Pinzgau și Siementhal; și că — soiul Pinzgau nu mai are îndreptățire, de-a

fi încurajat în Ardeal și Banat. În schimb din pășiunile alpine ale Maramurășului s'a coborât în număr frumos de vite brune, cari merită să fie răspândite și în alte regiuni muntoase.

3. Oile — o păcat, că nu se pun insistențe, nu se dau ajutoare de către comisiile zootehnice pentru încrucișarea țurcanei (rața) cu oaia friză, sau s'o înlocuim cu țigaia.

4. Porcii — se înfățișează admirabil cei de Basna, fără ca să putem critica mângălița. După încercările, cari se fac în diverse regiuni cu soiurile engleze, — vom rămânea, și trebuie să rămânem la mângălița, mai ales așa cum ne-a arătat-o agricultorul Schorf din Banat, fără ca să avem motive de a ne feri de porcul admirabil de Basna.

5. Paserilor în schimb — și mai ales animalelor mici lăsând deoparte unele excepții foarte puține — trebuie să ne îngrijim a le improspăta sângele.

În linii generale, acestea sunt cele mai însemnate dintre impresiile, constatările ce ni le-a dat și cari le-am avut studiind tot ce ni s'a înfățișat în cea mai frumoasă expoziție zootehnică de până azi a României care va fi și cea mai importantă prin influințele sale: expoziția Clujului.

Pavel Grecu

„Ziua contra războiului“. Muncitorimea din întreaga lume va face Duminecă 21 Septembrie demonstrații contra războiului. Se vor ținea adunări, vor apărea publicațiuni festive pentru a fi înlăturate primejdiile unor viitoare războaie. Federația sindicală internațională din Amsterdam a hotărât deja în Noemvrie trecut să se consacre o zi, și anume a treia Duminecă din Septembrie 1924, „contra războiului“, iar prin buletinele sale a făcut o întinsă propagandă în acest scop.

Viața bisericească ne interesează în măsura în care bisericile vor ști să contribuie cât mai mult la inobilarea sufletelor, la răspândirea culturii și științei. Grijă autorităților bisericești trebuie să fie o selecționare continuă a valorilor, o atragere a celor culți în sfera lor de acțiune. Cu cât vor ști stărni un interes mai general pentru problemele religioase, cu atât mai multă vitalitate și putere de rezistență vor dovedi și bisericile într-o vreme când valuri tari izbesc în ele. La Cluj s'a publicat un concurs pentru alegerea de protopop. Mulți și-au prezentat oferta Zarele le dau și numele. Semnul este bun. Printre candidați e-te și o figură culturală din Banat, un director de liceu: Nicolae Vasiiu. Deci un intelectual de talie cum este profesorul Vasiiu preferă să lase catedra și să vină aici să se pună în slujba bisericii. Este evident că spre Cluj, centrul cultural al Ardealului, gravitează elementele intelectuale. Ne pare bine că bisericile pot să jină trează, și continuă atașarea față de interesele lor.

(*) Deranjarea în distribuția energiei electrice din ziua de 17 l. c. p. m. a provenit din căderea unui copac pe firele de înaltă tensiune Cluj—Someșul-Rece care a rupt un stâlp a spart izolatoarele de pe acel stâlp și a rupt două fire. Trimițându-se instalatori atât din Someșul-Rece cât și din Cluj instalarea s'a restabilit punându-se totul în ordine până la orele 7 seara. Scut circuitul nu a produs nici o stricăciune la mașinile Uzinelor. Direcțiunea Uzinelor

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

ZOOTECHNIE ȘI ARISTOCRAȚIE

Asupra aristocrației române: de... sânge, bani sau de alifel de presiuni mariale (căci de aristocrația meritului cu sabia ori cu cugetul aproape că nu se poate vorbi la noi) s'a scris destul ca să se fi generalizat convingerea legitimă că ea a fost inferioară aristocrației altor națiuni.

Dar această inferioritate în nici-un fel nu sare în ochi mai băător ca atunci când compari realizările materiale și gospodării ale aristocrației noastre cu ale aitei aristocrații.

Iată expoziția zootehnica de la Cluj: ce minunat prilej de a verifica aceste gânduri, de a-ți purta cu admirație ochii peste mișcătoarele bunuri ale aristocrației maghiare și de a te duce cu mintea la boierimea din Moldova și din Muntenia, nevrednică din acest punct de vedere de a fi înșirată în rândul claselor dirigente europene... Nu facem nici „regionalism” — o invenție politică electorală, — nici nu ne trădăm neamul de dragul Ungurimii și cu atât mai puțin, am mărturisii legitimarea la viața socială a aristocrației scăpătânde sub măsura nivelului a forțelor democratice. Cine, însă, dintre noi se poate abține să constate cu regret că boierimea română nu și-a îndeplinit, în calitate de clasă, nici măcar rolul de bună gospodărie în mijlocul satelor și de bun îndreptar pentru țărâna noastră încă orfană de-o educație economică și încă în faza copilăriei?

La expoziția de la Cluj peste capetele de vite și din loc în loc atârnavau insignele proprietarilor unguri cu nume istorice: felurimea de r se animale și întrecerea între ele dovedeau lunga tradiție a acestei culturi din tată în fiu și cu influențe bune asupra sătenilor. Frică ne este că faimosii Cantacuzini, Sturzești, Calimăchești și cum i-o mai fi chemând, de răs ar face țara dacă ar fi aduși la o asemenea expoziție pentru teritoriul vechiului regat. Cel puțin vorbim pentru strea dinaintea de război, când suszisele familii cu semenii lor consumau nesețios prin somptuoase orașe ale occidentului de pe spinarea celor mai chinuite și jăgărite vite date pe mâna arendașilor și ispravnicilor sălbatici, al căror portret rămâne bruta din Pe urmele Bărăganului de C. Sandu-Aldea și eroii aceluiaș autor din Două neamuri. În măsura în care acestei clase i-a lipsit filantropia, i-a lipsit și zoofilia. Ce era de mirare reversul medaiei din 1907?

Știm că în urma expropriării marii proprietari și-au îngroșat încă odată chimirul cu arginți. Pe ce-i vor arunca în viitor? Vor ști ei vâ învețe dela celelalte aristocrații deposedate și să șteargă o rușine din istoria lor sărăcoasă, care, în orice caz, nu este o glorie pentru simțul românesc practic?
Horia Trandafir.

Nesiguranța funcționarilor publici. Asistenții și preparatorii clinicilor universitare din Cluj sunt profund amăriți de măsura excepțională la care sunt supuși, adică numirea lor se face numai pe câte un singur an, urmând ca la întâi Octomvrie să fie totdeauna înaltă. De patru ani durează această situație. Numeroase memorii și delegațiuni au dat glas nemulțumirilor îngrămădite în sufletul lor. Totul a fost zadarnic! Asistenții și preparatorii din București au o situație superioară, căci mandatul lor nu se termină în Octomvrie, iar condițiunile de salarizare și venituri sunt mult mai bune. Clujenii se pregătesc acum să facă ultimul efort pentru îndeplinirea imediată a revendicărilor lor. Fiindcă ministerul nu onorează memoriile lor cu atenția cuvenită, ei nu mai înțeleg să facă altele, ci consideră mandatul lor expirat cu 1 Octomvrie și... încetează lucrul. Greva este hotărâtă. Ea apare ca ultimul argument. Fără clientelă separată, inferior plății chiar și față de colegii lor dela institutul medico-militar cu aproape 1000 lei lunar, ei nu mai înțeleg să rabde o situație neclarificată și dăunătoare intereselor lor materiale și morale.

O conferință religioasă internațională la Sinaia. În zilele de 22 și 23 Septembrie a. c. are loc la Sinaia o conferință regională a „Alianței universale pentru înfrățirea popoarelor prin Biserica.” La această conferință participă câte cinci delegați din fiecare țară ortodoxă: România, Iugoslavia, Bulgaria, Grecia și Turcia. Rusia nu este reprezentată. Printre cei cinci delegați români sunt și dd. profesori universitari I. Lupaș, și O. Ghibu din Cluj, membri în comitetul de direcție al revistei noastre. Conferința va discuta chestiunea rolului Bisericii ortodoxe în viața concertului european. La timpul său vom de un raport special despre desbaterele și hotărârile conferinței.

Aflarea unor cărți necunoscute ale lui Tit-Liviu. O telegramă din Italia a anunțat, de curând, că la Neapole s'a descoperit într-o mănăstire un Tit-Liviu integral. Stirea a fost primită în cercurile competente cu multă rezervă. Tot ce s'a putut spune a fost istoricul scrierilor lui Tit-Liviu, după care ele n'ar fi ajuns complet la cunoștința posterității și că asupra lor, de-a lungul secolilor, au circulat fel de fel de legende. O nouă telegramă din Roma anunță că *Giornale d'Italia* a fost autorizat să afirme să profesorul de Martino, care se găsește pe insula Capri, în vila sa, lucrează la transcrierea operii în care au fost descoperite cărțile necunoscute ale lui Tit-Liviu. Jurnalul italian mai adaogă că d-l Orgera, directorul arhivelor dela Neapole, a fost delegat de guvernul italian să viziteze pe d-l de Martino, care i-a confirmat descoperirea, adaogând că îndată ce va termina cu transcrierea, în trei luni de zile, va convoca Academia regală căreia îi va face un raport. D-l Orgera crede că opera a fost găsită în arhivele unei mănăstiri sau biserici unde d-l de Martino face de obicei studiul. Tot d-sa adaogă că d-l de Martino este un savant eminent și că autoritatea sa este indiscutabilă.

Pentru răspândirea cărții. Zilele trecute s'a ținut congresul tuturor librarilor din România. Dezbaterile le-am urmărit cu atenția care o merită întrunirea celor mai importanți factori ai răspândirii

literei tipărite. Și, am mai urmărit aceste debateri și pentru că am crezut că se vor lua măsurile de inițiere a unui fel mai complex de răspândire a cărții și revistei, decât cel de acum, blestemat de scriitori, editori și cititori deopotrivă. Se vânturase acum câtăva vreme prin presă ideea unei asociații a librarilor în vederea aprovizionării lor cu cărți dela toate editurile, cu scopul ca toate cărțile să poată străbate până în ultimul sat unde această ramură a comerțului are reprezentant. Era o idee bună din mai multe puncte de vedere. Asigura mai marea răspândire a produselor tiparului, și prin închegarea unei colectivități strânse până la responsabilitate reciprocă, ar fi contribuit la generalizarea comisionului de care azi se bucură toate librăriile mai mari din principalele orașe. În alte state există acest raport strâns între editor și librar. Există și în vechea Ungarie, rezultând din el că și în cea mai ascunsă librărie din Ardeal străbăteau cărțile ungurești. Acum, când aici în Ardeal e așa de mare nevoie de avalanșa produselor spirituale românești, realizarea acestui gând ar fi fost nespus de dorită. Dar, congresul librarilor noștri s'a mărginit, încă, la desbaterea modalităților de a avea numai ei dreptul de a vinde cărți, etc. Ne rămâne speranța că la congresul viitor ideea aceasta va fi îmbrățișată de librari, iar până atunci ne vom permite a reveni, arătând normele după cari a fost realizată aiurea.

O expoziție Kossuth. La Budapesta se va deschide la 19 Septembrie o expoziție care poate va fi interesantă și pentru noi. Este vorba de expoziția tuturor documentelor rămase în urma revoluționarului ungar dela 1848 — adversarul lui Iancu — Kossuth Lajos. Documentele cari vor fi expuse se vor bucura de atenție din partea istoriografilor întrucât ele sunt încă necunoscute, implinindu-se de-ebia anul acesta termenul pus pentru a fi publicate. Expoziția o aranjează Muzeul Național Maghiar. Deschiderea ei coincide cu aniversarea nașterii lui Kossuth.

Viața în Reghinul săsesc și împrejurimi a fost tulburată în ultimul timp de agitațiunile alegerii de protopop. A fost o alegere în toată forma, tip-romănesc, cu mobilizarea administrației statului, cu presiuni și certuri. Și doar n'a fost o alegere parlamentară, ci una... bisericăscă. O simplă alegere de protopop. Subprefectul, administratorul de plasă și-au avut candidații lor pe sprânceană, de coloare politică. Biruința a fost însă a unui tânăr talentat și om de caracter: Dumitru Antal, teolog distins și director regional la ocrotirea orfanilor. El a întrunit majoritatea voturilor. Bunul simț al alegătorilor a triumfat. Suntem siguri că V. Consistor al Clujului va întări o alegere atât de nimerită. Ne pare bine că regiunea pitorească Reghinului va câștiga o putere de muncă prețioasă. Este atâta de făcut pentru bietul nostru popor! Suntem cu atât mai veseli de alegerea norocoasă, cu atât d. Antal, înrudit de aproape cu mitropolitul primat, a fost unul dintre cei mai buni prieteni de acțiune în răspândirea cât mai departe a revistei noastre.

SCHMOLL-PASTA
E CEA MAI BUNĂ CREMĂ DE GHETE
BRAȘOV, STR. LUNGĂ No. 59.

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ - FINANCIARĂ

CAUZELE
DEPRECIERII VALUTEI NOASTRE

Cine poate asana valuta.

Ziare politice și economice discută acum de ani de zile cauzele deprecierei valutei noastre și propun soluțiuni, care mai-de care mai interesante — aplicabile și neaplicabile.

Este fapt incontestabil, în binecuvântata noastră țară:

1) Că legile nu au stabilitatea și rigoarea ce trebuie să aibă o lege.

2) Că guvernele care au condus destinele țării dela unire încoace au urmărit interese de partid cu cointeresări societare, în loc să se preocupe de interesele generale ale țării și de binele obștesc.

3) Că streinătatea — sau mai bine zis lumea externă, din care-și noi ca țară — facem parte integrală, ca o verigă dintr'un lanț, în urma stărilor enumerate în cele 2 puncte anterioare, nu au în noi nici o încredere, ne speculează și despreciază valuta, satisfăcând lăcomia celor de sus, ruinând creditul și bunăstarea economică a țării.

4) Că funcționarii statului, au niște salarii ridicole și sunt supuși capriciilor marinarilor, fără să aibă siguranța zilei de mâine.

Pornind dela aceste premise — este clar, deși țara noastră fiind cea mai bogată în comori neprețuite — fiind rău administrată și vecinic despoinată de cei ce o cârmuesc, nu se poate bucura de valoarea comorilor înstrinseci. În schimb o țară mai puțin bogată în comori, pe lângă o administrație conștientă și pricepută, strălucește printre cele mai prețuite și stimabile țări.

Cunoscând — pe scurt — cauzele deprecierei valutei, să stabilim cine va putea sana valuta noastră? — La nici un caz nu o poate asana o persoană interesată în consiliu de administrație, și cointeresată în societăți comerciale, industriale sau bancare. Dar nici o persoană vecinic preocupată de câștigul propriu sau înconștientă ca factor întregitor al țării.

Deci la guvern trebuie să ajungă oameni, care au înaintea ochilor și în toată inima prestigiul țării, respectarea Legilor (cu toată rigoarea română) chivernisirea cinstită la bogățiilor și veniturilor țării, mulțumindu-se pentru persoana lor cu salariul (care trebuie să fie suficient pentru a face față obligațiilor de trai și sociale) și cu conștiința împăcată, că s'a făcut datoria față de țară. Soluțiunile de asanare ale valutei, trebuiesc discutate de specialiști — care au să întrunească aceleș condițiuni arătate mai sus — și executate cu energia, acuratețea, cu care se execută un program strategic. — Precum în război, combatanții își țin în secret tactica și planurile de atac (ca să nu fie dejucați de cei interesați în cauză) totașfel în lupta economică planurile economice de asanare se țin secret, dar în schimb se execută și împlinesc cu strictețe până în cele mai mici detalii.

În această luptă economică, trebuie ținut cont, că țara noastră pe lângă că este a Românilor, este o verigă în lanțul tuturor țărilor, și ca atare, pe lângă interesele noastre interne, trebuie să ținem cont și de interesele țărilor vecine sau ale

acelora cu care stăm în legături economice sau politice. Trebuie să facem posibilă nivelarea bogățiilor — asemenea legii nivelării din vasele comunicante. Bunurile trebuie să circule în interiorul țării cu regularitatea și iuțeala sângelui în corpul omenesc. Totășfel trebuie să circule bunurile și între țări, ca părți ale lumii întregi.

Deci ca condiție primordială, amintesc că funcționarii statului trebuie să fie oameni de caracter, cinstiți, conștienți, bine controlați de organe, care trebuie să fie exemple vii de virtute, caracter, cinste și conștiințiozitate, pe care statul să i plătească bine ca să le asigure existența lor și a familiilor lor.

b) Funcționarul trebuie să simtă, că fiind un organ al statului, este un servent al cetățenilor, și nicidecum nu terorizator, un pașe în serviciul său, cum de fapt sunt azi (onoare excepțiilor).

c) Mijloacele de comunicație, trenul, posta, telefonul și telegraful, trebuie să funcționeze repede, sigur și precis — ca punctualitate și responsabilitate.

d) Bogățiile țării trebuiesc exploatare cu priceperea cuvenită.

e) Administrația și celelalte instituțiuni de stat să servească pe cetățeni, conform idealului ce a călăuzit pe organizatorii români.

f) Concurența și liberul schimb să fie ținuta guvernelor noastre, căci aceste măsuri sunt promovatorii etninăței traiului.

Ținând seamă de cele de mai sus vom vedea, că toate lozincile enunțate până acum ca: deflaționism, infleționism, conținținare, comercializare, protecționism, probabilism, permisism — sunt totătea măsuri ce depreciază valuta, discreditează țara în fața streinătăței, sunt izvoare de câștig pentru oamenii mici la inimi și mari la patimi și în acelaș timp, mijloace de sărăcire și secătuire a bogățiilor țării.

Oare câți dintre cititorii acestor puține șire, vor vedea la fel cu scriitorul lor — situația actuală economică a țării, — și felul de asanare al valutei, al bogățiilor și al moralului scumpei noastre țări — România Mare? S. Dionis

VITRINA CĂRȚILOR

ARDEALUL

INSTITUT DE ARTE GRAFICE SOC. ANON. CLUJ
Tipografie, Legătorie, Librărie, Turnătorie de litere

CENTRALA: Cluj, str. Memorandului 22. — Suc.: Tg. Mureș, Piața St. cel Mare 9.

Tipografia execută lucrări tipografice, imprimate, cărți, reviste, în cele mai bune și mai artistice condițiuni. Secția specială pentru lucrări în color, trichomie, tipărirea acțiunilor pentru societățile anonime, registre de bancă etc. — Librăria este asortată cu tot felul de cărți reviste românești și streine. — Mare depozit de furnituri de scris și rechizite școlare. — Articole și instrumente muzicale. Mașini de scris.

La librăria „ARDEALUL” din Cluj se găsesc de vânzare următoarele cărți școlare aprobate de Ministerul Instrucției din București:

Pentru școlile primare:

	Prețul lei
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Abecedar partea I și II</i> , ed. VIII-a No. de aprobare 308/924	10 [—]
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. II-a</i> , No. de aprobare 364/924	15 [—]
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. III-a</i> , No. de aprobare 364/924	16 [—]
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. IV-a</i> , No. de aprobare 364/924	18 [—]
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. V. și VI.</i>	epuizată
Gh. Boeriu și Gh. Codrea: <i>Abecedar fonomimic</i> ed. IV-a, No. de aprobare 21486/920	10 [—]
Gh. Boeriu și Gh. Codrea: <i>Metodul fonomimic</i>	15 [—]
P. Kiss-Dr. S. Mureșan: <i>Istoria Românilor pentru școlile primare</i> . Aprobata de Minist. Instr. București sub No. 148 090/923	20 [—]
Dr. Gh. Ioanovici și S. Mureșan: <i>Constituția Patriei pentru școlile primare</i> cl. V. VI-a, ed. II. No. de aprobare 35.809/922	18 [—]
Iuliu Crișan: <i>Geografia României</i> , pt. școlile primare. După sistemul cel mai ușor și mai pedagogic. Ilustrată cu nenumărate hărți și tablouri din frumusețile țării. No. de apr. 15.252/922	12 [—]
D. Lăpădatu-I. Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. I-a Școlilor de ucenici industriali</i> , ed. I. No. apr. 7194/921	22 [—]
D. Lăpădatu-I. Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. II-a Școlilor de ucenici industriali</i> , ed. I.	epuizată
Nou! Ing. T. Filipescu: <i>Carte de cettre pt. cl. III-a Școlilor de ucenici</i> , ed. I. No. de aprobare 208/924	32 [—]

Pentru școlile sec. medii, normale, etc.

Nou! Blaga-Neș: <i>Fizica pentru școlile medii și secundare inferioare</i> ed. II. cu 203 ilustr. Aprobata cu No. 209/924	42 [—]
Nou! A. Ciortea: <i>Fizica experimentală vol. I</i> , pentru școlile superioare	100 [—]
Nou! A. Ciortea: <i>Fizica experimentală vol. II-a</i> , pentru școlile superioare	80 [—]
Nou! Prof. Dr. Ioan Popescu-Voitești: <i>Elemente de Geologie</i> , ed. II-a. Pentru curs superior al lic. Aprobata de Min. Instr. No. 269/IV-1921. Premiata de Acad. rom.	100 [—]
Nou! Victor Lazar: <i>Istoria Românilor pentru școlile secundare și normale</i> . No. de aprobare 192 C. P./924	44 [—]
Romulus Demetrescu: <i>Elemente de Logică și Metodologie</i> , aprobata de Min. Instr. No. 1012/923	28 [—]
Vasile Vlaicu: <i>Curs complet de Stenografie Românească pentru toate școlile secundare, comerciale etc. și pt. privați</i> , ed. II-a,	15 [—]

FABRICELE DE POSTAV
din Sibiu și Cisnădie

GROMEN & HERBERT

și-au expus la Târgul de Mostre din Cluj produsele, cari au atras atențiunea tuturor prin calitatea lor superioară. In Cluj magazinul de desfacere permanentă pelângă prețuri foarte convenabile este în Calea Regele Ferdinand N-rul 13.

„VINEA”

S. A.

Pentru Comerțul
de vinuri și Derivatele lor

ALBA-IULIA

Sucursale: Arad și Tășnad

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.
CLUJ, CAL. REG. FERDINAND 11.

**Mare depozit de lămpi
și material electric!**

VÂNZARE EN-GROS ȘI EN-DETAIL

„LEBEDA” S. A.

In Cluj, Strada Iașilor N-rul 14.

Prima fabrică română de PLAPOME, saltele,
vestminte de pat, vată și pentru prelucrare de pene
aranjată cu curent electric.

Uzina Electrică a orașului Cluj.

A V I Z.

Avem onoare a aduce la cunoștință Onor. public consumator, că in ziua de 20 Sept. 1924 între orele 12—16 se va intrerupe curentul pentru întreg orașul din cauza lucrărilor ce se vor executa pe linia de înaltă tensiune Cluj—Someșul-Rece. Direct.: Ing. Roată m. p.

Depozitul revistei „Societatea de Măine” și al doilea birou de administrație în Cluj, este în strada Nicolae Iorga no. 10. — Ore de birou: 9—12 și 16—18.

FABRICILE DE POSTAV, ȚESETORII DE MODE ȘI TRICOTAJE DIN BRAȘOV

WILHELM SCHERG & Cie

Intreprinderea firmei Wilhelm Scherg & Cie — cea mai veche în bransa de postavuri în România Mare — a fost fondată în anul 1823, putând sărbători în luna Noembrie a anului trecut jubileul său de 100 de ani de existență. Din începuturi mici ieșită și începută ca meserie, cu mijloace modeste și mașini destul de primitive, întreprinderea s'a dezvoltat și format în cursul anilor și deceniilor din ce în ce spre progres, încât ea poate fi considerată cu drept, ca una din cele mai mari și respectată întreprinderi industriale a patriei noastre.

Terenurile fabricii în Brașov și Dârste, cuprind astăzi o suprafață de 96,000 metri pătrați, pe care se ridică într'o periferie de 12200 metri pătrați clădirile fabricii și celelalte construcțiuni cu un spațiu de 22,500 metri pătrați. Fabrica principală în Brașov și fabrica secundară în Dârste posedă astăzi 20 de Selffactoare cu 200 de răsboaie, bine înțeles cu toate mașinile auxiliare aparținătoare acestora, având actualmente 600 lucrători. Intreprinderea s'a mărit, mai ales în anii din urmă, printr'un număr considerabil de cele mai moderne mașini, încât ea poate corespunde în toate privințele cerințelor pentru o marfă ireproșabilă și de prima calitate.

Fabricile din Brașov și Dârste produc: stofe de mode pentru Domni și Dame din camgar și lână peptenată, în desenuri de o culoare și moderne, elegante, stofe pentru uniforme ofițerești, stofe de loden, postavuri fine, postavuri de export, postav militar, flanele, presuri pentru scări și antreuri, cuverture de pat, cuverture de voiaj, pături pentru cai etc.

Reprezentanța și depozit în București:

Firma Bancotescu & Nicolau, S-sor T. Nicolau, Strada Stelea Nr. 11 bis.

Sucursala în Galați, Strada Belvedere Nr. 18.

Vânzare exclusivă pentru Cluj:

SALAMON ZAUDERER, Strada Regina Maria N-rul 40.

Fondate în anul 1868

FABRICILE DE MAȘINI SOC. AN. A. N. D. RIEGER

Sibiu, Piața Lemnelor 5. și Târgul de Fân 1.

Telefon: Fabricile 252. Prăvălia I. 251.

Adresa telegrafică: Famarieg.

Toate solurile de mașini agricole ca: garnituri de terat pentru mână cu mâna, cu cai și cu putere motorică, vânturături, trioare, mașini de sămănat porumb, greble de adunat fân și bucate, pluguri de diferite sisteme, mori pentru poame și struguri, teascuri pentru poame, struguri și semințe uleioase simple și hidraulice.

Mașini textile cu mașini de scărmanat lână, lup scărmanator, darac, piau și mașini de răsucit.

Pompe ca: pompe de ridicat, pompe „Fauler“ pentru zămuri de gunoi, pompe aspiratoare, respingătoare pentru construcțiuni cu cilindri dubli. „Erika“ pompă cu lanț pentru fântâni, Piese de rezervă pentru toate mașinile.

Cel mai mare atelier de reparațiuni pentru construcțiuni de fier, instalațiuni de transmisțiuni, roți dințate etc.

Construcțiuni de mori și unelte ca: roți pentru apă, scute pentru morari, diverse piese pentru mori etc.

Turnătorie de fier și țelburii se toarnă tot felul de piese din fontă pentru construcțiuni și mașinării după modelele proprii, sau modele străine, desene ori schițe dela cele mai mici până la 10.000 kg. o bucată, secțiune specială pentru tot felul de roți dințate. Secția specială pentru repararea locomotivelor și vagoanelor.

Depozit de tutori de presiune, bucăți fasonate, armături pentru fântâni, discuri pentru curele de transmisțiuni de prima calitate, motoare de benzină, tuburi pentru gaz, fitting, cărbuni de piatră și cocs.

Mare depozit de cherestea toate solurile și dimensiunile în lemnări de construcțiuni, scânduri, lați etc.

Cele mai bine asortate magazii și prăvălii de fierărie.

La cerere servim oferte cu prețurile cele mai avantajoase

FABRICA DE BERE S. A. DIN TURDA

FABRICAȚIA SPECIALĂ

COROANA

bere nutritoare din malț dublu și

GLORIA

berea cea mai gustoasă și renumită

Fabrica: TURDA

Depozit general: CLUJ, Calea Dorobanților No. 11

Răspândiți Societatea de Mâine!

FABRICA DE CELULOZĂ

BRAȘOVEANĂ

SOCIETATE ANONIMA

ZĂRNEȘTI